

Kroniek van de heemkudekring

't ZUIDKWARTIER

Tijding

1985.3

*Uitgave van de
heemkundekring
't Zuidkwartier*

december 1985

T I J D I N G 1 9 8 5 - 3

I N H O U D S O P G A V E

Blz.:

3. Doelstelling van de Heemkundekring "Het Zuidkwartier.
4. Samenstelling Bestuur.
5. Van de Redactie.
6. Zeg, wit-tet nog. Herinneringen. A.H.V.
8. Belasting en eed op de Tapnering in Ossendrecht Anno 1714. Fons Pijnen.
10. Putte de oorlogsprikelen a.d. 1747 Fons Pijnen.
16. Lijst met herkomst van namen in de Zuid West hoek, deel II. M. Moors.
21. Bijzondere berechting te Huijbergen in 1758. A.J. Pijnen.
26. Bloemen en planten in onze streek met een eigen dialectische naam. D. & A.H.V.
35. Herbergen, café's, etc. in de gemeente Woensdrecht gedurende de laatste 75 jaar. L.P. Pijnen, Adr. van Pul, J.B. van Pul, A.J. Pijnen.

Kopij voor "Tijding" 1986-1 gaarne vóór of op 8 februari 1986 inleveren op het redactie adres:

Anja de Greef Verhees, Aanwas 47, 4641 JG Ossendrecht.

Nadruk of overname uit "Tijding" of gedeelten daarvan, in welke vorm dan ook, is zonder schriftelijke toestemming van het bestuur en schrijvers der artikelen verboden.

Het Zuidkwartier aanvaardt geen enkele verantwoording aangaande de stijl en juistheid der artikelen, doch laat deze geheel voor rekening van de ondertekenaars.

DOELSTELLING VAN DE HEEMKUNDE KRING "HET ZUIDKWARTIER",

OPGERICHT 27 MAART 1977.

De Heemkundekring "Het Zuidkwartier" is een vereniging zonder winstgevende of politieke oogmerken. Ze neemt ten opzicht van alle instanties een neutrale houding aan.

Haar werkterrein omvat het grondgebied der Zuidwesthoekgemeenten.

Zij stelt zich, met inachtneming van het bovenstaande, ten doel:

1. Het bevorderen van belangstelling op heemkundig gebied voor de omgeving, door het geven van voorlichting, het organiseren van lezingen, cursussen, exkursies, tentoonstellingen en andere evenementen.
2. Het beoefenen en ter kennis brengen van de regionale geschiedenis, genealogie, antroponymie, topografie, toponymie, geologie, bodemkunde, waterhuis-houdkunde en geomorfologie.
3. Het vastleggen van dialecten, al dan niet overgeleverde verhalen, rijmen, uitdrukkingen, enz..
4. Het stimuleren tot het in stand houden van oude gebruiken, ambachten en folkloristische activiteiten.
5. Het ijveren voor het behoud van waardevolle landschappen en bouwwerken en cultuur-historische- een heemkundige waardevolle zaken.
6. Het uitgeven van een periodiek aan haar leden en andere voorkomende publikaties.
7. Alles te doen of te bevorderen wat in een heemkundig kader te plaatsen valt.

Nieuwe leden kunnen zich voor 1986 opgeven d.m.v. storting van de jaarcontributie ad. fl. 25,-- t.n.v. Penningmeester "Het Zuidkwartier" bij de Rabobank te Ossendrecht, nr. 14.05.21.437, gironummer van de bank: 1107397.

Inlichtingen betreffende het lidmaatschap kunnen worden ingewonnen bij:

Mej. M. Bastiaanse, secretaresse interne zaken,
Tulpstraat 11, 4645 CS Putte (N. Br.). tel. 01645-2794 (na 18.00 uur).

SAMENSTELLING BESTUUR HEEMKUNDEKRING " HET ZUIDKWARTIER"

<u>Dhr. L. Timmermans,</u> Duinstraat 36, 4631 KV Hoogerheide. Tel. 01646 - 2546	Voorzitter
<u>Dhr. L.F. v.d. Bergh,</u> Aviollandalaan 29, 4631 RP Hoogerheide. Tel. 01646 - 3339	Vice Voorzitter
<u>Mej. M. Bastiaanse,</u> Tulpstraat 11, 4645 CS Putte. tel. 01645 - 2794	Secretaresse interne zaken
<u>Dhr. G.C.J. Roovers,</u> Oliemolen 41, 4701 KN Roosendaal. tel. 01650 - 60358	Bestuurslid
<u>Dhr. A. Mattheussens,</u> Aanwas 27, 4641 JE Ossendrecht. Tel. 01647 - 2662	Penningmeester
<u>Mevr. J.C.V. de Greef Verhees,</u> Aanwas 47, 4641 JG Ossendrecht.	Reaktie "Tijding"
<u>Dhr. J. van Loon,</u> Kon. Wilhelminastraat 22, 4641 GS Ossendrecht. Tel. 01647 - 2782	Bestuurslid
<u>Dhr. A.A.J. Suykerbuyk,</u> Bergsestraat 21, 4635 RD Huijbergen. Tel. 01644 - 2391	Bestuurslid
<u>Mevr. M. Beens-van Beeck,</u> Koppelstraat 3, 4645 RD Putte. Tel. 01645 - 2581	Bestuurslid

Losse nummers van "Tijding" zijn verkrijgbaar voor de prijs van fl. 6,--
 per stuk bij de secretaresse interne zaken:
 Mej. M. Bastiaanse, Tulpstraat 11, 4645 CS Putte (N. Br.). Tel. 01645 - 2794

PRETTIGE KERSTDAGEN EN EEN VOORSPOEDIG 1986 WENSEN U BESTUUR EN REDAKTIE VAN
DE HEEMKUNDEKRING "HET ZUIDKWARTIER"

" Z E G , W I T - T E T N O G "

H E R I N N E R I N G E N

Edde Pieter-Jan gekend
 En Kaatje van den Deken?
 Ben d'ook ien d'ouwe kerk gedoopt?
 Of zijde 't al vergeten?

Ed'ook ien 't Sliengerbos gespeuld?
 Bij den bukenboom ien 't "baontje"?
 En ed'er, toen ge nog'ne snotneus waort,
 Staon vrijen ien 't laontje?

Edde "Kees Militair" geplaogd?
 En ok "Rè-Tè" geroepe?
 En zijde toen mej jeel den troep
 Zo ard as-'t kon gaon lope!

En witte, dâ w'ien de Vliet
 In ons blootje gienge zwemme?
 En dâ we toen van de masjesee
 Nie veul meer moeste emme!

Edde wel eens bij Piet Bovee
 Aon d'appeltjes gezete?
 En edde die in 't Drifke toen
 Zo lekker op staon ete?

Ed'ook meej 't tranmeke gereje?
 Dat ier en daor bleef steke?
 Wâ-d-iest toch aandere nouw
 Bij vroeger vergeleke?

G'ed vast oos vaoder nog gekend
 En zijn schipke "de Vertrouwen"
 Ik weet nog uit m'ne kindertijd
 Oe 'ard dâ we moeste sjouwen!

't Was zakke draogen, eel de dag
 Meej de mannekes van Huygen
 Die leven nog, dus als ge wilt,
 Dan kunne ze getuigen!

We voelden ons 'nen hele Piet
 Meej 'n stuiver, 's-Zondags, nie vur te spaore,
 We kochten er toverballen veur
 En laoter siegaore!

En ieder 'uis aoj toen ne stoep
Soms meej arduine paolen
En 't waoter, dâ ge nodig had,
Moest aon de pomp gaon haole!

De pieterolie van Sjoke Pals
Kostte ne sjoe den lieter
Mar daar zat wel es waoter deur
En dâ gaf veul gemieter!

't Zijn dingen zo uit d'ouwe tijd
't Ies al zó lang geleje
Mar één ding: neem dâ van mijn aon,
We waoren heel tevreeje!!!

(Ergen gelezen - onbekende bron)

Ossendrecht, A.H.V.

B E L A S T I N G E N E E D O P D E
" T A P N E R I N G "

I N O S S E N D R E C H T A N N O 1 7 1 4 .

Lang voor de tijdspanne der inventarisatie van de herbergen in de gemeente Woensdrecht, elders in dit tijdschrift, golden er, zoals daarin reeds genoemd, alom in den lande belastingen in verband met de "Tapnering".

Een aardig stukje hierover vonden we in het resolutieboek van Ossendrecht, waaruit blijkt, dat men ook in Ossendrecht als "tapper" moest betalen. Het innen der lasten en nakomen der verplichtingen moet niet van een leien dakje zijn gegaan. Belastingontduiking en het omzeilen van de wet is niets nieuws onder de zon.

Om enigzins zeker te zijn dat de tappers de verschuldigde imposten zouden betalen, moesten zij hiervoor de eed afleggen. Toch schijnt alles ook dan nog niet naar wens verlopen te zijn.

Stadhouder Jacob de Ley, de Heer Schout Balthazer Charles en de schepen der Heerlijkheid Ossendrecht vergaderen hierover ten huize van de Stadhouder op 29 december 1714.

Op de vergadering deelt de Stadhouder mede:

"de waerschouwinghe by haer de Edelmogende Heeren Raden van Staten in dato den 30e Augusty 1714".

Deze ordonneren dat diegenen, die tappen, zoals wijnen verkopen, brouwen, biersteken, bier verkopen, of enige andere nering van bier of wijnen doen in handen van den officier in presentie van de magistraten van plaatsen van haar residentie "daertoe collegialiter vergaedert en sullen doen den Eed dat sij in alles soveel haer aengaet sullen observeren ende bij de sijnen doen observeren, de ordonatie op de gemeene middelen gemaect, ende dat sij niet en sullen frauderen den impost op elcke specie gestelt, directelijk off indirectelijk, op péne van te verbueren een boete van ses gulden daegs".

Zo'n boete loog er niet om. De boete voor één dag was evenveel als 10 - 12 dagen werken van een dagloner. Hun loon bedroeg in die tijd 10 -12 stuivers daags voor een werkdag van 14 - 16 uur.

Toch was dit voor alle tappers nog geen reden zich strikt aan de wet te houden.

De voster Arnoldus Jacobs (veldwachter, gerechtsbode) toog in opdracht van de Stadhouder op pad, om verschillende tappers te "citeren".

Bij de eedaflegging waren niet allen op komen dagen. Hij ging dus bij de weigeraars nog eens "luiden", n.l. bij de onderstaande herbergiers. Het resultaat was pover.

"LAUREYS VAN DIJCK, herbergier, weijert den eed te doen".

"CORNELIS MAES, herbergier, weijert als vooren eed te doen".

"PIETER DAENEN, herbergier."

"De vrouw van Daenen zegt dat haar man ziek is, maar neemt aan binnen vierentwintig uren bescheid te doen".

"Ten andre sal sij voor weijerig worden gehouden werden".

De Stadhouders stelt voor de onwilligen of weigerachtigen ingevolge de waarschuwingen van Hare Hoogmogenden de Heeren Raden van State van dato 30 Aug. 1714 en het generaal plakkaat relatief uit te voeren. Zij moesten "hunne neringhe nae laeten soo lang sij in gebreeke sullen blijven, den gedesidereerden eed afte leggen, ope péne (straffe) dat tegens de contraventeurs sal werden geprocedeert tot verval van de boeten bij den generaele placcate tegens de onwillige overtreders gestatueert" Dus á f.6,-- daags.

Alhoewel in de oude schrijfwijze wat moeilijk leesbaar, is er geen woord Frans bij.

De boete was voor die tijd buiten proportie. Enkelen zullen waarschijnlijk gestopt zijn. In het Generaliteitsland Brabant wilden de Hoogmogenden nog bier uit lege vaten!

En heden ten dage weet men vanuit Den Haag voor nare dingen ons hier nóg te wonen.

Fons Pijnen.

Bronvermelding

Resolutieboek Ossendrecht 1675 - 1746 no. 1. Folio 7 recto en verso, folio 8 recto.

P U T T E E N D E O O R L O G S P E R I K E L E N

A . D . 1 7 4 7 .

In de 2e helft van de 20e eeuw leeft de gehele mensheid onder de dreiging van een alles vernietigende atoomoorlog.

Ondanks de geweldige technische en materieële vooruitgang van de laatste eeuw slagen regeringen, volkeren, kortom de hele mensheid er nog niet in een vreedevolle en gelukkige samenleving op te bouwen.

De oorlogen van 1914-1918, en 1939-1945, die miljoenen en miljoenen doden hebben gekost, hebben onze politici de ogen nog niet geopend.

Vrede is met wapens immers niet te bereiken. Hij zal dan pas een feit zijn wanneer men hem bóven alles wil! Ook dát kost offers zo als het opgeven van eer en aanzien en, niet te vergeten, macht. Toch is dit verre te verkiezen boven een vernietiging van de mensheid.

Oorlogen zijn er altijd geweest want de strijd om de macht heeft grenzen vastgelegd, waarbinnen men deze macht kon uitoefenen. Bepaald door de "Oorlogsheren" en uitgevochten op de ruggen van de "kleinen" die er hun bezit, gezondheid en zelfs hun leven voor over moesten hebben.

In het Resolutieboek van Putte stootte schrijver op gegevens aangaande Putte i.v.m. de Oostenrijkse Successieoorlog, 1741 - 1748. (1)

Alhoewel dit maar een fractie is van het hele gebeuren, geeft het onderstaande toch een vergelijkbaar beeld van hoe de onbeschermden dorpeling in die tijd een oorlog moest ondergaan en wat de tol was, die hij er voor moest betalen.

Op 13 juli van het jaar 1744 verscheen ter vergadering van " Drossaard, Borgemeester, scheepenen en gemeentemannen van Putte" de kwartiermeester van het "Regiment van den Heere Generaal Majoor Bentinck vertoonende de patenten van hetselve Regiment".

Hij had bij zich de marsroute van het regiment, waaruit bleek dat het regiment op 14 juli 1744 uit Bergen op Zoom zou marcheren. Hieruit blijkt dat de vergadering speciaal voor deze aangelegenheid was belegd.

Het regiment, 100 officieren met soldaten, zou tot de andere dag blijven, en of de heren bestuurders er maar voor wilden zorgen, dat "de daertoe behorende behoorelijk geinquantiert en gelogeert sij". De heren bestuurders konden niet anders dan ja knikken. Er zouden biljetten worden uitgedeeld aan de inwoners om hen van hun komst te verwittigen. Bij eerdere voorvallen als deze was al waargenomen wie er "landen besayt en onder de ploegh hebbe te belasten na proportie aan het aantal besaayde gemeten waarmede sij ten Quohiere deser Heerlijckheydt bekent staen". (2).

Deze gasten waren dus al meer op bezoek geweest. Werd er dan ook nog gevochten, dan mocht de bevolking de krijgslasten mede helpen betalen. Zo had men dat in Den Haag bedacht!

In 1747 was het krijgsbedrijf in onze westhoek in volle gang. De Fransen rukten op en Bergen op Zoom viel voor de Fransen onder Löwenthal op 19 september 1747. Ook Maastricht werd ingenomen. De oorlog eindigde in 1748 bij de Vrede van Aken. (3).

De ravage op het platteland was verschrikkelijk, wat schrijver reeds in vorige uitgaven van "Tijding" meermaals heeft aangetoond. Maar om kort te resumeren: algemene verarming, besmettelijke ziekten, waaraan zowel burgers als soldaten stierven. Gezinnen vielen uit elkaar en de bevolking werd gedeceimeerd. In Putte liep het inwonertal in de periode van 1746 tot 1749 van 243 personen tot 140 personen, ofwel met 40%, terug. (4).

Andere plaatsen in ons gebied waren er al niet veel beter of eigenlijk niet veel slechter aan toe. (5).

De verdediging aan Staatse zijde werd geleid door Franciscus Cornabé, een Zwitser van geboorte. Er waren nogal wat Zwitsers in Staatse Dienst. Dikwijls vochten ze onder eigen vaandels, doch werden daarvoor wel betaald. Vandaar het spreekwoord: "Geen geld, geen Zwitsers". Toch waren ze min of meer bondgenoten.

Franciscus Cornabé was zo'n Zwitser. In 1706 werd hij te Vevey geboren. Eerst diende hij in Italië, later in Duitsland. Voor Stadhouder Willem IV vervulde hij meermaals belangrijke zendingen naar buitenlandse hoven. In 1744 werd hij luitenant-kolonel van het 3e bataljon van Waldeck en adjudant-generaal van de vorst van Waldeck. In 1745 nam hij deel aan de slag bij Fontenoy. (6).

In 1747 en 1748 treffen we het regiment Cornabé o.m. in garnizoen te 's-Hertogenbosch aan.

Op 5 april 1747 kreeg hij opdracht een Waals regiment dragonders te formeren. Dat schijnt geen succes te zijn geweest, want op 20 juli ontving hij een soortgelijke opdracht voor een Waals regiment infanterie. Tevens werd het geheel nog versterkt met dragonders.

De soldaten gedroegen zich zo slecht, dat tegen de troepen van Cornabé 'n klacht werd ingediend bij de bevelvoerend generaal te Hoogstraten wegens hun gedrag en hun buitensporige eisen. (7).

In 1747 werd Franciscus Cornabé tot generaal-majoor en in 1748 tot commandant van Willemstad benoemd. Het jaar daarna in 1749 werd hij gouverneur van Willemstad en Klundert wat hij tot zijn dood in 1762 bleef.

Uit dankbaarheid voor zijn vele verdiensten heeft zijn broer Petrus Cornabé in de kerk van Willemstad een monument met een tekst in het latijn geplaatst. De zwart omrande steen is bij de kerkbrand van 1951 verpulverd. Bij de herbouw van de kerk is een volkomen identieke steen teruggeplaatst. (8).

Fransicus Cornabé is de geschiedenis ingegaan als een moedig maar moeilijk man. De onder hem dienende Waalse troepen, genoemd naar hun bevelhebber: het regiment Cornabé Wallon, hebben hun commandant in moeilijkheid nog overtroffen.

Al waren het dan Walen, zij vochten toch in "Staatse" dienst. Het krijgsbedrijf was hun beroep, waarvoor zij werden betaald in soldij, of zonodig in buit met al de gevolgen van dien!

Nationaliteit zei hun dan ook niets. Het deed hen dan ook niets de streek die zij moesten verdedigen naar vermogen uit te schudden. Iets waarvan ze in Putte en omgeving met verve blijk gaven!

Tijdens de gevechtshandelingen op 4 juli 1747 komt het dorpsbestuur van Putte bij elkaar om over de opeisingen en het wangedrag van de troepen te beraadslagen.

De Drossaard deelt mee dat er veel klachten binnen gekomen zijn van de ingezetenen van Putte. Dat zij geprest zijn geworden karren en paarden te leveren, alsmede ook particulieren verplicht zijn geworden, naar Zandvliet te gaan werken door troepen van "Den Staet" welke hier in Putte in cantonnement gelegen hebben. (9).

"Drossaerd, Borgemeester, scheepenen ende gemeentemannen verclaeren en certificeren op onsen eedt amptshalve gedaen dat het de waeragthige waerheyd is, dat ons dorp nu al sedert ontrent drie maanden een groot aantal karren te gelijk naer het geheele Westquartier hebben geleverd ten dienste van de geallieerde armee. Dat de quote van desen dorpe soo groot is geweest Dat deselve niet en behoorlijk op sijn teyd syn verwisselt kunnen worden". (10).

Hieruit blijkt dat alle landerijen niet meer onderhouden konden worden waardoor het verval van het dorp in de hand werd gewerkt.

Zij zeggen dan ook dat daardoor vele paarden buiten staat zijn geraakt of zijn gestorven.

"Tot merckelijcke schade van desen dorpe hare landen ende groot ongerief van haere goede ingezetenen. Dat bij dese beswaernissen die dit dorp met andre van dit Westquartier heeft gemeen. Nu nog dese bijzondere Sijn".

"Dat een gedeelte van het Regiment Cornabé Wallon (eigen troepen) namentlijk Infanterije in het begin van de gepasseerde maent mey alhier is komen cantonneren en gedurende haar contonnement verscheidene baldadigheden hebben gepleegt. Soo met de luyden daer deselve gebilleteert (aangewezen voor onderdak) waeren, eeten en drinken sonder eenige betaeling te doén, af te persen en sig met slaen en dreijgen alles te doen geeven. Ende het beste wat er maer te krijgen was. Selfs in soo verre dat sij bij boeren kalveren en schaepen uyt den stal hebben doen slagten ende aldaer in de huysen geconsumeert hebben".

Hier bleef het echter niet bij. Een leger neemt wat van zijn gading is.

"Dat deselve bij haar vertreck naar Stabroeck soo een groot aantal karren ter transport voor haare (georganiseerde) bagagie eisten dat de regenten moesten vaststelle dat leveringe van dien onmogelijk was.

Dat sulks seggen van de regenten niets helpende den fourier van hetselve regiment de karren absoluut wilde hebben en daerop insteerde tot dat eijndelijck de regenten genoodsaekt waeren haer gelt in de hant te geven en daer door de gunst Qualificatie verkregen om eenige mindere karren te leveren". (11).

"Dat de Dragonders van het gemelte Regiment Cornabé Wallon hetgeene nae de gemelte infanterije alhier quam cantonneren om niet (voor niets) alle particulariteiten (bezittingen van de bewoners) op de haelen het ruijm soo slegt geduerende den tijt van omtrent veerthien daegen hebben gemaect als de Infanterije soo met alles van het dorp te eijssen dat sij nodig hadde. Het sij strooy, mutsaerts, vivres (levensbehoefden) als andersings. Sonder eenen duit te betaelen. Ja, selfs de menssen en arreme boeren die niets en hadden, te pressen het daer te doen haelen en met geweld daer sij dachten dat het te krijgen was. De schaepen uyt de stallen doen haelen en geslacht. Vergende boovendien de boeren die en geen bier in huys hadden hun gelt af te geeven om daer van in de herbergen te kunnen gaen drinken".

"Dat op den gepasseerde Sondag en acht daegen alhier sijn gekomen eenen Lieutenant, een voluntair, een Dragonder en een Hussar van Cornabé Wallon en van desen dorpe hebben geveert 15 karren met een paert en sulckse op den naem van Sijne Hoogheijd den Prince van Saksen-Hilburghausen. Dat als wanneer den borgemeester van dezen dorpe demonstreerde soo een groot getal karren niet te kunnen leveren, egter dat getal karren geleverd wilde hebben. Zij den borgemeester dwongen alle karren die "thuis" waren ten getale van vijff te geven dese medegenomen hebben en te Hoogstraten bij de husaren gebracht hebbe. Van welcke karren er daer nog vier sijn sijnde een van deselve gelukkig nog is ontsnapt".

Hieruit kan men concluderen dat ook de voerlieden meemoesten. Anders kon er immers van ontsnappen geen sprake zijn.

Zij gaan verder:"dat wij regenten tot ons leetwezen selfs ooggetuijgen sijn geweest dat als wanneer deselve onse karren hadden, andere karren van het territoor van Brabant (Oostenrijks Brabant) werden ontslagen mogelijk door eenige doceurs, die deselve daer ontvangen hadden. Hebben de eijgenaeren van de Brabantse karren dan ons ook selve bekent daeromtrent accort gemaect hebben en gelt gegeven".

"Dat wij nog dagelijks door de Hussaren die telkens met commando hier door trekken werden gevisiteert. Doende sig geeven bier, boter, vlees, wijn en victualiën nemende ook hier en daer in de hijde dagelijks lammeren weg. Jae, dwingen selfs de boeren die uit de stallen aan haer te geven op haere paerden".

"Dat desen dorpe door de voorseijde gevallen en exsesive kosten reets soodanig in schulden is geraakt dat deselve buijten staat is om sijne lasten aan het gemeen lant te kunnen betalen. En dat indien tegen gemelte excessen niet ten spoedigste en prompt worde voorzien het geschapen? staat dat de regenten het dorp sullen moeten laten drijven en de ingesetenen haare huysen en landen moeten abandonneren". (verlaten).

"Aldus verklaarden Drossaerd, Borgemeester, schepenen en gemeentemannen der Heerlijkheid Putte ter kennisgeving aan de overheid".

Niettemin werd Putte nog voor fl. 252 in de verpondingen, een grondbelasting, aangeslagen. (12). Een bedrag dat de "Heerlijkheid" zeker niet in kas had.

Steeds hebben we geschreven over de eigen troepen, hun opelingen en hun afpersingen. Waar niet over geschreven is, en die er toch bij waren zoals in die tijd algemeen was, vrouwen, kinderen en een aantal twijfelachtige lieden.

Wanneer troepen in een plaats neerstreken gedroegen ze zich als sprinkhanen; niets was voor hen veilig. Men werd dus uitgeplunderd door eigen én vreemde troepen.

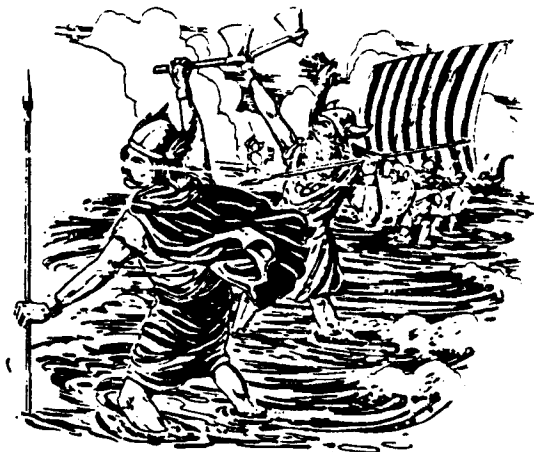
Noord Brabant was Generaliteitsland en wingewest van de Hoogmogenden der Verenigde Provinciën.

Door de vele militAire activiteiten moesten onze voorouders ook mede door de boven beschreven wandaden regelmatig terug naar af!

Ook dit relaas mag als een pleidooi gelden voor vrede en verdraagzaamheid. Slechts vrede doet de mens leven. Putte 1747 en Putten 1945 mogen nooit meer voorkomen, om van Hirosjima, Osaka en Nagasaki maar niet te spreken.

Augustus 1985.

Fons Pijnen.

Noten

1. Resolutieboek Putte 1706-1790.
2. Ibidem, folio 16 recto en verso en Cijnsboek 1760 Putte te Bergen op Zoom.
3. G.P. encyclopedie, deel 10.
4. Gemeentearchief Putte. Inventarisno's 270 en 272.
Zie ook "Tijding" 1983-1 Artikel: "uit het oud archief van Putte."
blz. 46 t/m 56.
5. Zie hiervoor de resolutieboeken van Ossendrecht, Hoogerheide, Woensdrecht en Huijbergen. De omslagen op het hoofdgeld en het genaal van Hoogerheide en Woensdrecht en de overlijdensregisters van plaatsen juist over de grens.
6. Uit "De Gouverneurs van Willemstad". Uitgave Nassau-Brabant, deel 46, blz. 79, 80 en 81. Door C.A.I.L. van Nispen, januari 1979.
7. Ibidem. blz. 81.
8. Ibidem. blz. 81 en 84.
9. Resolutieboek Putte 1706-1790, folio 17 recto.
10. Ibidem, folio 17 verso.
11. Ibidem, folio 18 recto.
12. Ibidem, folio 18 verso.

L I J S T M E T H E R K O M S T V A N N A M E N
I N D E Z U I D W E S T H O E K D E E L I I

Waar in de 18e eeuw gehuwden en ouders van toen in het Zuidkwartier levende personen zoal vandaan kwamen. Foutieve spelling daargelaten.

<u>Goossens</u>	Hoevenen
<u>Gorcum van</u>	Stabroek
<u>Goris</u>	Brecht, Hoevenen, Turnhout
<u>Gorissen</u>	Bergen op Zoom
<u>Gorp van</u>	Berendrecht, Essen, Roosendaal, Wouw, Huijbergen
<u>Govaarts</u>	Noordgeest, Halsteren, Ossendrecht
<u>Govers</u>	Kalmthout, Ossendrecht
<u>Graaf de</u>	Berendrecht, Stabroek, Antwerpen
<u>Grauw de</u>	Wouw, Ossendrecht, Woensdrecht
<u>Greef de</u>	Zilst
<u>Graafs</u>	Kalmthout, Putte, Zundert
<u>Groen de</u>	Steenbergen
<u>Groffen</u>	Ettenhoven, Hoevenen, Zuidgeest, Bergen op Zoom
<u>Groof de</u>	Berendrecht
<u>Gudding</u>	Steenbergen
<u>Guliam</u>	Stabroek
<u>Guns</u>	Huijbergen
<u>Gorp van, Gurp van</u>	Ossendrecht
<u>Haas de</u>	Duffel
<u>Haast</u>	Kalmthout
<u>Haegens</u>	Zandvliet
<u>Haesen</u>	Ossendrecht
<u>Hagenaars</u>	Moerkant, Kalmthout, Moerstraten, Huijbergen
<u>Ham van</u>	Stabroek
<u>Hanssen</u>	Bergen op Zoom
<u>Haren van</u>	Ekeren, Kapellen
<u>Hartogs</u>	Essen
<u>Harts</u>	Hoevenen, Rijkevorsel
<u>Hasebroek van</u>	Wesemael
<u>Havermans</u>	Essen, Kalmthout, Nieuw-Vossemeer
<u>Hectors</u>	Woensdrecht, Ossendrecht, Steenbergen, Huijbergen
<u>Hees van</u>	Essen, Woensdrecht
<u>Heestermans</u>	Kalmthout, Zierikzee
<u>Hellemans</u>	Boon
<u>Hendrixx</u>	Ettenhoven, Ekeren, Kalmthout, Zandvliet, Kapellen, Hoevenen, Putte, Woensdrecht
<u>Hennen</u>	Stabroek
<u>Hensen</u>	Nieuwmoer
<u>Herck van</u>	Kapellen
<u>Herijgers</u>	Zandvliet
<u>Hermans</u>	Berendrecht, Kalmthout, Ekeren, Ossendrecht
<u>Herdt de</u>	Ekeren, Wilmarsdonk
<u>Hert de</u>	Zandvliet

<u>Hertogs</u>	Essen, Nieuwmoer, Kalmthout, Borgvliet, Huijbergen, Woensdrecht, Ossendrecht
<u>Herts</u>	Ettenhoven, Putte
<u>Hesbeen</u>	Kapellen
<u>Heuvel van den</u>	Westmalle
<u>Heybeek van</u>	Essen, Nispen
<u>Heyboers</u>	Zuidgeest, Hoogerheide
<u>Heyden van der</u>	Zandvliet, Asten, Huijbergen, Hoogerheide
<u>Heyer</u>	Lillo
<u>Heyligers</u>	Land van Goes
<u>Heylle</u>	Kapellen
<u>Heymans</u>	Wuustwezel, Putte, Ossendrecht, Woensdrecht
<u>Heynen</u>	Ekeren, Kalmthout, Wouw, Ossendrecht
<u>Heynses</u>	Essen, Nieuwmoer
<u>Heynsius</u>	Zandvliet
<u>Heyschot van</u>	Ossendrecht
<u>Heystraten</u>	Bergen op Zoom
<u>Hin van</u>	Driel, Bergen op Zoom
<u>Hoefnagels</u>	Asten
<u>Hoeks</u>	Berendrecht, Zuidgeest, Huijbergen, Ossendrecht, Halsteren
<u>Hoetelmans</u>	Nieuw-Vossemeer
<u>Hoeven van</u>	Herentals
<u>Hofkens</u>	Stabroek
<u>Hommel van</u>	Huijbergen
<u>Hoof van</u>	Essen, Zandvliet, Wijnegem, Wouw
<u>Hoogt van der</u>	Hoogerheide
<u>Hooydonk</u>	Kapellen, Wuustwezel
<u>Hopmans</u>	Borgvliet, Bergen op Zoom
<u>Horlemans</u>	Ossendrecht
<u>Hosseschruders</u>	Woensdrecht
<u>Hove van</u>	Herentals
<u>Hugens</u>	Zandvliet, Hoogerheide
<u>Huijs</u>	Wouw, Hoogerheide
<u>Hussaarts</u>	Hoogerheide, Woensdrecht
<u>Huybrechts</u>	Kruisweg, Kapellen, Nieuwmoer, Ekeren, Stabroek, Zandvliet, Wuustwezel, Putte, Woensdrecht, Ossendrecht
<u>Huygen</u>	Ekeren, Borgvliet, Halsteren, Steenbergem
<u>Huygens</u>	Oudenbosch, Borgvliet
<u>Huysen van</u>	Woensdrecht
<u>Huysmans</u>	Lillo, Stabroek, Willebroek, Zandvliet
<u>Jacobs</u>	Nieuwmoer, Kruisweg, Zandvliet, Stabroek, Lillo, Berendrecht, Merxem, Oorderen, Borgvliet, Yzendijke, Hinkelenoord, Ossendrecht, Huijbergen
<u>Jacobsen</u>	Loenhout
<u>Janse</u>	Berendrecht, Stabroek, Zandvliet, Loenhout, Putte, Woensdrecht, Ossendrecht, Halsteren
<u>Jansens</u>	Kapellen, Ekeren, Stabroek, Antwerpen, Zundert
<u>Jaspers</u>	Cockelenburg, Warburgs, Oorderen, Wilmarndonk, Kapellen, Hoevenen, Zandvliet

<u>Jespers</u>	Paderborn (Dld)
<u>Jochems</u>	Steenbergen
<u>Jong de</u>	Zuidgeest, Ossendrecht, Bergen op Zoom
<u>Jonge de</u>	Ossendrecht, Woensdrecht, Halsteren
<u>Jonge</u>	Zandvliet
<u>Jongmans</u>	Kapellen, Ossendrecht
<u>Joos</u>	Melsele
<u>Joosen</u>	Lillo, Melsele, Kapellen
<u>Joossens</u>	Melsele
<u>Joppen</u>	Stabroek, Ekeren, Steenbergen
<u>Jordaans</u>	Wuustwezel
<u>Joris(sen)</u>	Meel
<u>Juliaans</u>	Stabroek
<u>Kaam van</u>	Ekeren
<u>Kalk van</u>	Kalmthout, Ossendrecht, Huybergen
<u>Kamps</u>	Halsteren
<u>Kar van de</u>	Halsteren
<u>Kasteele van de</u>	Halsteren
<u>Kempen van</u>	Mook, Woensdrecht
<u>Kennis</u>	Ekeren
<u>Kepers</u>	Essen
<u>Kersenans</u>	Ekeren, Mere, Ossendrecht
<u>Kerstens</u>	Kalmthout, Woensdrecht
<u>Kerstiaense</u>	Loenhout
<u>Kesters</u>	Kalmthout
<u>Ketelaars</u>	Woensdrecht, Ossendrecht
<u>Keuster de</u>	Herentals
<u>Keusters</u>	Ekeren, Kalmthout
<u>Keybus van de</u>	Wuustwezel, Essen
<u>Keyenburg</u>	Wouw
<u>Kijser de</u>	Berendrecht
<u>Kil</u>	Zandvliet, Ossendrecht
<u>Klamp van</u>	Ossendrecht, Woensdrecht
<u>Klokkers</u>	Zutphen
<u>Koch</u>	Olpe (Dld. bij Keulen), Ossendrecht
<u>Kocken</u>	Geertruidenberg
<u>Koekelenberg</u>	Markgraveley
<u>Koekhoven van</u>	Berendrecht, Kruisland, Hoogerheide, Halsteren, Bergen op Zoom
<u>Kok de</u>	Zandvliet
<u>Kommers</u>	Halsteren, Prinsland
<u>Koninck de</u>	Doel, Wouw
<u>Konings</u>	Essen, Moerkant, Kalmthoutse Hoek, Rucphen, Roosendaal
<u>Koolen</u>	Putte, Ossendrecht, Hoogerheide, Woensdrecht, Bergen op Zoom
<u>Kools</u>	Rijsbergen
<u>Koster de</u>	Herentals, Zandvliet, Hoogerheide
<u>Kostermans</u>	Wouw, Kruisland, Zandvliet
<u>Koymans</u>	Antwerpen
<u>Kriegel</u>	Willemstad

<u>Krijnen</u>	Stabroek, Hoogerheide, Ossendrecht
<u>Krom de</u>	Essen
<u>Kronenburg</u>	Stabroek
<u>Kuyk</u>	Putte
<u>Kuyl</u>	Zandvliet, Ossendrecht
<u>Kuylen</u>	Berendrecht, Wilmarsdonk, Zandvliet, Kapellen, Ossendrecht, Woensdrecht.
<u>Kwiek</u>	Bergen op Zoom
<u>Laan van der</u>	Winschoten
<u>Laane</u>	Kontich, Woensdrecht, Ossendrecht
<u>Laarhoven van</u>	Stabroek, Kalmthout
<u>Laat de</u>	Zandvliet, Duffel
<u>Lakwijk van</u>	Kiel, Ekeren, Kapellen, Hoogerheide, Ossendrecht
<u>Lambrechts</u>	Ekeren, Berendrecht, Ranst, Doel, Zandvliet, Kapellen, Wilmarsdonk
<u>Lameir</u>	Kalmthout
<u>Lang</u>	Stabroek, Kapellen, Antwerpen
<u>Laro</u>	Bergen op Zoom, Woensdrecht
<u>Lathouwer de</u>	Stabroek
<u>Lathouwers</u>	Putte, Ossendrecht
<u>Laurijs(sen)</u>	Essen, Stabroek, Zandvliet, Huijbergen, Ossendrecht
<u>Leemput van</u>	Rumst
<u>Leeuw de</u>	Oosterweel, Antwerpen, Terheyden
<u>Lemans</u>	Ekeren
<u>Lemmens</u>	Turnhout, Lippeloo, Putte
<u>Lemmers</u>	Putte
<u>Lenaars</u>	Brecht, Wuustwezel, Stabroek, Kalmthout, Merxem, Borgloon, Halsteren, Hoogerheide
<u>Lepelaars</u>	Berendrecht
<u>Leydekkers</u>	Ossendrecht, Woensdrecht
<u>Leys</u>	Wuustwezel, Duitsland, Putte, Huijbergen, Woensdrecht
<u>Leysen</u>	Zoersel
<u>Leyten</u>	Ossendrecht
<u>Leytens</u>	Hoevenen
<u>Lie de</u>	Ekeren
<u>Linde</u>	Kerckhove
<u>Linden van</u>	Ettenhoven, Stabroek, Niel, Berendrecht, Hoevenen, Ekeren, Essen, Putte
<u>Linden van der</u>	Ekeren, Tienen, Zandvliet, Antwerpen, Ossendrecht
<u>Linders van</u>	Woensdrecht, Huijbergen
<u>Lindonck van</u>	Ossendrecht
<u>Lockx</u>	Anderlecht, Ossendrecht
<u>Lodewijks</u>	Wuustwezel, Huijbergen
<u>Lodiers</u>	Halsteren, Kladder, Steenberg
<u>Loenhout van</u>	Essen, Kalmthout, Huijbergen
<u>Logt de</u>	Kalmthout
<u>Lommel van</u>	Huijbergen
<u>Look van</u>	Ekeren, Lier
<u>Loon van</u>	Essen, Moerkant, Ossendrecht, Huijbergen, Woensdrecht, Bergen op zoom, Roosendaal
<u>Loos</u>	Essen, Moerkant Antwerpen, Putte

<u>Loyen</u>	Woensdrecht
<u>Luckx</u>	Kapellen, Loenhout, Wuustwezel, Wouw, Ossendrecht, Woensdrecht
<u>Luysterborg</u>	Wouw, Huijbergen
<u>Maagdenberg van den</u>	Stabroek
<u>Maas</u>	Kalmthout, Wuustwezel, Zandvliet, Ossendrecht, Oude Tonge
<u>Maes</u>	Essen, Ekeren, Kalmthout, Moerkant, Kapellen, Ossendrecht, Woensdrecht, Huijbergen, Roosendaal, Oude Tonge
<u>Machielsen</u>	Stabroek, Wuustwezel, Overpelt, Putte, Rijsbergen, Hinkelenoord, Ossendrecht
<u>Marcus</u>	Berendrecht, Ossendrecht
<u>Marinissen</u>	Ossendrecht
<u>Martens</u>	Essen, Ekeren, Berendrecht, Putte
<u>Mast van der</u>	Nispen, Zuidgeest, Ossendrecht
<u>Mastboom</u>	Essen, Moerkant, Kalmthout, Ossendrecht, Bergen op Zoom
<u>Mattenburgh</u>	Bergen op Zoom
<u>Matthees</u>	's-Gravenwezel
<u>Matteeuwsen</u>	Zoersel, Hoevenen, Stabroek, Kapellen, Zandvliet, Putte, Hoogerheide, Noordgeest
<u>Matthijssen/ Matthessen</u>	Ekeren, Kalmthout, Zundert
<u>Mayer de</u>	St. Gilles, Woensdrecht
<u>Mechelen van</u>	Essen, Huijbergen
<u>Meekeren van</u>	Terheijden
<u>Meel van</u>	Essen, Ossendrecht, Wouw, Gastel
<u>Meer van</u>	Berendrecht, Ossendrecht, Hoogerheide, Steenbergen
<u>Meeren van</u>	Woensdrecht
<u>Meers</u>	Doesburg
<u>Mees</u>	Doel
<u>Meesters</u>	Nieuwmoer, Doel, Essen, Ossendrecht, Huijbergen, Woensdrecht, Zuidgeest
<u>Meeus</u>	Wuustwezel, Duitsland, Bergen op Zoom, Wouw
<u>Meeuwis</u>	Overpelt
<u>Meewen</u>	Wuustwezel
<u>Meir, van</u>	Zandvliet, Stabroek, Moerkant, Nispen
<u>Mer van</u>	Berendrecht, Zandvliet, Halsteren
<u>Meirs van</u>	Wijnegem
<u>Melsen</u>	Berchem, Merxem, Berendrecht, Kalmthout, Zuidgeest
<u>Mennes</u>	Wuustwezel, Oorderen
<u>Mens</u>	Zandvliet, Stabroek, Woensdrecht, Wouw, Heerle
<u>Mermans</u>	Essen, Kalmthout, Oorderen
<u>Merode van</u>	Wouw

B I J Z O N D E R E B E R E C H T I N G T E
H U I J B E R G E N I N 1 7 5 8

Gezien reizen naar "verre" archieven al enige tijd om diverse redenen door schrijver niet meer te verwezelijken zijn dient hij zijn stof, om een artikel te schrijven, te vergaren in dichterbij gelegen, meestal kleine archieven.

Toch is het mogelijk hierin voldoende documentatie te vinden om historische artikelen van diverse aard te produceren. Vanwege de nabijheid van deze archieven scheidt dit ook mogelijkheden voor eventuele aspirant-schrijvers.

Zo vond schrijver bij het doornemen van de resolutieboeken van Huijbergen in het oud archief van die plaats zulke interessante gegevens dat ze voor hem aanleiding waren hieruit een lezenswaardig artikel ter publikatie aan te bieden.

Op maandag 10 juli 1758 vergaderde in het rechtshuis van Huijbergen de Schepenbank waarvan we de bijzonderheden in de orginele tekst zullen weergeven.

Maandag 10 juli 1758

Vergadering gehouden bij "den Heere Drossaert en Schepenen Mathijs van Lommel, Jan Vennix, Bernhardus Hectors, Adriaan Plompen en present Nicolaes van Engelen secretaris" (1).

De Drossaert draagt aan dat op gisteren de 9e juli 1758 de persoon die zich Willem Jochems noemt en sedert half mei "ofte omtrent dieën tijd bij Hermanus Tollenaars voor knecht woont onder dese jurisdictie, op sterke preasumptie van Huijsbraeck ende dieverijen te hebben begaen door den gerechtsvoster deser Heerlijckhijt is geapprehendeert geworden dat bij de Heere Drossaert daarvan kennis gekregen hebbende heeft noodig geoordeelt den gemelten persoon in securiteyt (bewaring) te moeten brengen. Dat nadien hey Heer Drossaert daartoe noodig heeft behoorlijk decreet van Scheepenen uijtmaeckende een formeele crimineele rechtbank. De welke alhiere voor teegenswoordig manqueert sijnde, niet meer als vier Scheepens in functie, soo geeft gemelten Heer in consideratie off deselve provisionelijk zouden authoriseren om den gemelten gedetineerde in securiteyt te brengen tot teijd en wijle er bij de Heeren Raaden van den Doorluchtigen Huyse van Bergen een behoorlijke Crimineele Regtbank sal weesen geeligeert". (1)

Willem Jochems was dus wegens zijn inbraken of verdenking daarvan opgepakt en in voorlopige bewaring gesteld. Huijbergen, in kwestie de Schepenbank, kon zelf crimineel recht spreken. Dit ging op voor alle heerlijckheden die de "Hooge Heerlijcke Rechten" bezaten.

In deze zat men nu met de moeilijkheid, dat de rechtbank onderbezet was en zolang kon men Jochems niet aanpakken.

Het wachten was op de aanstelling of toevoeging van een 5e Schepen.

De Drossaard gaat voort:

"Waerop nu is gedelibreert sijnde is goetgevonden de Heere Drossaert voornoemt mits dese te autoriseren, om tot beperkinge van kosten de gedetineerde op het regthuis van Wouw en deselven daar in securiteyt te houden tot den teyd toe dat door de Heeren Raaden van den Doorluchtigen Huyse van Bergen een formeele crimineele regtbank sal weesen geëli-geert bey dewelke alsdan nader zal kunnen werden geresolveert. Zoo als deselve zig in justutie zal behooren te bevinden.

Actum Datum Ut Supra " (2)

Voorlopig zat men in de zorgen met een Schepen te weinig en kon men nog niet verder.

Men vergaderde opnieuw op de 14e juli 1758 om tot een complete "Crimineele Regtbank" te geraken.

Na de zaak nog eens uitvoerig belicht te hebben, besloot men Pieter Wils als candidaat-Schepen "aen den Doorluchtige Huyse van Bergen voor te draegen" (3).

Uiteindelijk kreeg Pieter Wils zijn benoeming.

De Drossaard van het Zuid- en Westkwartier van het Markiezaat werd nog gemachtigd twee Schepenen "uit de Regeeringe van Wouw te laten assisteren, opdat de Crimineele Regtbank volledig gespannen zij".

De gebruikelijke eed moest worden afgelegd. Deze beslaat twee folio's, die we de lezer korthedshalve zullen besparen. (4).

Op de 29e juli 1758 kwamen de Heren weer bijeen.

De heren Albertus de Groot en Jacobus Willekens blijken dan de gecommiteerden uit "de Agtbaere gerechte van Wouw" te zijn zodat het gerecht, ofwel de zogenaamde "Vierschaere van Huijbergen" compleet is. Matthijs van Lommel, Jan Vennix, Bernhard Hectors, Adriaan Plompen en Pieter Wils, de nieuw gekozen Schepen, zijn ook present.

Gezien de door Willem Jochems gepleegde feiten zal men aangaande de berechting van Willen adviës inwinnen van de "Heeren advocaeten" Mr. Rochus Heron en Mr. Carel van Bommel, beiden practiserende advocaten te Bergen op Zoom. Een en ander op verzoek van de aanklager c.q. eiser Mr. Petrus van de Voren, Drossaard van het Zuid- en Westkwartier van het Markiezaat, om de "gedetineerde ende geaprehendeerde Willem Jochems" te kunnen berechten (5).

Ze treffen het niet helemaal: Mr. Heron is ziek. In zijn plaats treedt op Rudolph Hartman van Hoek.

De heren advocaten zijn ook ter vergadering aanwezig en overhandigen aan de rechtbank een "versegelde sak met stukken beneevens een besloote missieve geadresseert hebbende aen deselven".

De zak en de brief werden geopend en na inzage van de stukken besloot men zich bij het gegeven advies aan te sluiten.

De griffier Van Engelen werd gemachtigd het vonnis conform het advies ten uitvoer te laten leggen.

Een en ander werd getekend door "den gerechte van Huijbergen". (6)

Na deze beslissende bijeenkomst zullen de Bergen op Zoomse heren en de Wouwse secondanten over de toen nog uitsluitend bestaande zandwegen weer herwaarts getogen zijn naar hun woonplaatsen.

Over het gevelde vonnis weten we intussen nog totaal niets.

Bij een bezoek aan het rijksarchief te 's-Hertogenbosch, enige jaren geleden, las ik bij het vluchtig doornemen van de "Criminele Rolle" dat Willem Jochems tot de galg "gecondonneert" zou zijn. (7) Schrijver was op iets anders uit en keek er niet verder naar.

Op dit eerste zicht zag het er voor Willem niet best, ja zelfs hopeloos uit.

In het resolutieboek van Huijbergen te Huijbergen zocht en vond ik er in september 1985 meer over.

Op een vergadering van de "Heeren Raeden van den Doorluchtigen Huyse van Bergen op den Zoom in dato 31 Juli 1758" werd de zaak uit de doeken gedaan. Tenminste het vonnis nader omschreven, met een aantal bijzondere anteceden-
 tenten. Van deze vergadering kreeg de Schepenbank van Huijbergen een extract uit de resoluties ter vergadering genomen doch ontving dit eerst op de 5e augustus 1758.

Intussen zijn zij middels de al gemelde stukken al wel op de hoogte geweest van het vonnis. (8)

Het extract van 31 juli 1758 verschaft de nodige verwondering en duidelijkheid.

"Derwijl in een meenigte van jaeren geene Crimineele Executie binnen Huijbergen geoeffent is, en dus ook en niet voorthandens sijnde, het Brantmerck daertoe in voorige tijden gebruijckt en gemerckt het Cas als nu exteert, dat seekeren deliquant is gecondemneert aan den galge met den strop op den hals strengelijc te werden gegeeselt en gebrantmerckt. Soo consenteeren wij aan de gemelte jurisditie van Huijbergen voor een brantmerck, nu en int vervoegs te gebruycken, deese letteren off caracter onderstont Accordeert met het register na gedane collatie."
 "Datum ut Supra". (9)

HB

De "Vierschaer" van Huijbergen onderschrijft "Voore communicatie aange-
 noomen en sal het gemaecte brantmerck in voege als vooren heeden bij de executie werden gebruijckt". (10)

De indruk werd in feite gevestigd dat Willem Jochems zou worden opgehangen. Het brandmerken deed daar echter twijfel aan rijzen. Brandmerken was immers bedoeld om iemand als misdadiger te herkennen. Door hem effectief op te hangen zou dit dus overbodig geweest zijn. Men heeft Willem dan ook niet opgehangen. Hij kreeg de strop om de hals, werd duchtig geseseld en verbannen.

Het eind van de zaak Willem Jochems zullen we in sobere taal weergeven.

Eodem Die.

Nadat Willem Jochems "ter executie was gesteld", verklaren de Schepenen van Huijbergen dat de "geexecuteerde" met de dienaars van de justitie van het Zuid- en Westkwartier van het Markiezaat (dus de beul en zijn helper) en de gerechtsvoster van de Heerlijkheid Huijbergen de geexecuteerde te laten hebben escorteren tot een eindweegs op de gemeene (gemeenschappelijke) Middelheide, tussen Kalmthout en Huijbergen om nooit meer binnen Huijbergen te komen. (11)

Schepenen van Huijbergen hebben de escorte en wegleiding gezien op en bij de Duinen, liggende in de genoemde heide ten Zuid-Oosten van de plaats van het gerecht (galg). (12)

Zo ging dat in die dagen. Veronderstel dat dit nog zo was en Burgemeester en Wethouders met de overige raadsleden en politiecommandant op een heuveltje toe lagen te kijken hoe een dief over de gemeentegrens werd gewerkt. Je moet er niet aan denken. Maar gelukkig is dit niet meer zo.

In vroeger eeuwen kon het er vreemd naar toe gaan. Ter afschrikking kon men ook onder de armen opgehangen worden.

In Kalmthout heeft men eens bij het voortvluchtig zijn van een moordenaar een pop terechtgesteld.

Toch was ook Willem Jochems er niet zo best afgekomen. Geselen is al geen pretje, maar brandmerken plaatste iemand buiten de maatschappij. Men was voor het leven getekend. Er restte in feite niets anders dan te stropen en weer te stelen. En zo ging het dan van kwaad tot erger.

Vrouwe Justitia is nog noodzakelijk, doch haar middelen zijn gelukkig milder en die maken terugkeer in de maatschappij weer mogelijk.

NOTEN

1. Resolutieboek Huijbergen. no. 1. 1757-1773, folio 26 verso.
Oud archief Huijbergen.
2. Ibidem. Folio 27 recto.
3. Ibidem. Folio 28 verso.
4. Ibidem. Folio 29 recto.
5. Ibidem. Folio 32 recto.
6. Ibidem. Folio 32 verso.
7. Criminele Rolle Heerlijkheid Huijbergen, Rijksarchief 's-Hertogenbosch
8. Resolutieboek Huijbergen no. 1. 1757-1773, folio 33 recto.
9. Ibidem.
10. Ibidem. 33 verso.
11. Ibidem.
12. Ibidem. 34 recto.

VERKLARINGEN

preasumptie	= verdenking
apprehenderen	= gevangen nemen, arresteren
securiteit	= in bewaring stellen
provisionelijk	= voorlopig
authoriseren	= machtigen
geeligeert	= verkozen
delibreren	= beraadslagen
resolveren	= besluiten
missive	= dienstbrief, zendbrief
condomnatie	= vonnis, veroordeling
consenteren	= toestemming, vergunning verlenen
Ut Supra	= als boven
Eodem Die	= dezelfde datum

BLOEMEN EN PLANTEN IN ONZE STREEK

MET EEN EIGEN DIALECTISCHE NAAM

Doordat we in onze omgeving zulke afwisselende landschappen hebben met klei en zandgronden, vele weiden, bossen, velden, vennen, sloten en bermen, zijn we hier gezegend met een enorme rijkdom aan planten en bloemen. Jammer, dat we de laatste halve eeuw al verschillende planten zo goed als niet meer tegenkomen.

Zo herinneren we ons nog goed:

1. De zonnedaauw of vliegenvanger
't Bekende vleesetende plantje.
2. 't Zandblauwtje
Met zijn lichtblauwe bloempjes (hoofdje) groeiend op de schraalste zandgrond.
3. 't grasklokje
Met z'n blauwe kelkjes.
4. De korenbloem
Haar naam was niet mis, groeide langs en tussen 't koren. Trouwens hoeveel korenvelden zie je nu nog? Heel weinig.
5. De cichorei
Met de lichtblauwe, ongesteelde bloemen in de bladoksels, voorkomend in de buurt van "den ast" (= de eest: droogplaats voor de wortelstukken, die later gemalen werden tot "peekoffie").
In ons dorp Ossendrecht hebben zeker vier peekoffiefabrieken gestaan, t.w. een op Calfven, twee in de thans Burg. Voetenstraat en een op het Marktje. Eén "ast" bestaat nog, al is hij niet meer als "ast" te herkennen door verbouwing tot stal voor schapen en opslagplaats voor hooi, stro e.d.. Hij staat op Calfven, bij Huize " 't Sterrebosch".

Vele planten en bloemen hebben hun eigen Ossendrechtse benaming, soms naargelang de tijd of christelijke feestdagen, wanneer ze bloeiden, b.v. de paasbloem, de pinksterbloem, herfsttijloos, maarts viooltje, ofwel doordat ze een zekere gelijkenis met iets anders vertoonden b.v. de paraplukes, de pispotjes, hanepoten, rijstepap en vele andere.

Dat de natuur ons helemaal niet misdeeld heeft, blijkt wel uit de overdaad van planten, die nu genoemd gaan worden, samen met hun Ossendrechtse benaming.

A. TUIN- EN GEKWEekte PLANTEN

1. De paosblom/de narcis
Bloeit in 't voorjaar rond Pasen.

2. De kruinaogel/Sering
De bloemen lijken in vorm op de gedroogde bloemetjes van 't kruid kruidnagelen, smakelijk in sommige gerechten.
3. Cornelisrozen/Pioenrozen
4. Floere broekskes of stinkerkes/Afrikaantjes
Floer is de dialectnaam voor fluweel. Er ligt 'n fluwelige glans over de bloemblaadjes. De naam stinkerkes spreekt voor zichzelf.
5. Snottebellen/Lissen
De gele lis in 't wild, de licht- en donkerpaarse in de tuinen.
6. Boerentuilen/Duizendschoon
Vanwege boerenbonte kleuren van de bloemen? Mischien....
7. Tuiltjes/Kleine anjertjes
Gewoonlijk rose.
8. Zjenoffels
Iets grotere witte, heerlijk ruikende anjers
9. Bellen/Fuchsia
De naam spreekt weer voor zichzelf.
10. Portemonneekes/Calceolaria
De bloemen met hangende beursjes.
11. Respap/Rijstepap/Muurpeper
De bloempjes van dit laag groeiende plantje hebben felle gele kleuren als gekookte rijst met saffraan.
12. Bruidstranen of blauwe trezen
Korte of hooggroeiende paarse winterasters.
13. Chinese klokje/Forsythia
Hel gele klokjes.
14. Ijsbloemekes/Zonneroosjes
Laaggroeiende plantjes met bloemetjes in allerlei helle kleuren, die uitsluitend open gaan als de zon schijnt.
15. Daklook/Huislook
Grote pollen van deze planten weren op de daken gelegd. (WC buiten).
16. Flieren of muurbloem/Violieren
Heerlijk ruikend.
17. Eierkruid/ Sleutelbloem
Prinula.

18. Winterasters
Chrysanten.
19. Armeluisplant/Apidistra
20. Reukertjes/Pronkerwtjes
Latgyrus.
21. Waterscheut/Vlijtig liesje
Drinkt veel water.
22. Kale madammen/Herststijloos

B. WILDE PLANTEN

1. Sint Jans Bloem/Margriet
Bloeit 2e helft van juni rond 24 juni.
2. Stesselbloem/Pinksterbloem
Bij sloten en natte weiden zien we er weer erg veel. De naam zegt 't al. Ze bloeien in de Pinkstertijd. Dit bloemetje werd vroeger heel veel geplukt om 't Mariabeeld in de meimaand te versieren. Waar de naam "stessel" vandaan komt is ons onbekend. We kennen hier wel 't woord "stesselen", dat stijven betekent, b.v. kussenslopen en ander textiel. Ook zegt men wel eens: "Hij stesselt er nogal goed over", hetgeen betekent: Hij loopt nogal flink door.
3. Weibloemekes, meizoentje
Madeliefje.
4. Fiperkes
Lelietjes van dalen. Groeit hier in grote groepen in bossen en eikenkanten.
5. Hanepoten
Echte koekoeksbloem; in natte weiden en aan slootkanten.
6. Piesblommen of blatters
Paardebloemen. De bladeren, wortelrozet, worden met een mes van de wortels afgesneden als voer voor de konijnen thuis.
7. Lepeltjesblad
Herderstasje, waarvan de zaaddoosjes langs de stengel staan. De kinderen deden er een spelletje mee. "Kijken waar ik naar toe ga, als ik dood ga". Ze plukten de vruchtjes één voor één van de stengel, terwijl ze telkens aftelden: "Hemel, hel, vagevuur". 't Laatste vruchtje gaf 't antwoord.
8. Piespotjes
De hagewinde met z'n grote witte bloemkelken a.h.w. op potjes lijkend groeit langs slootkanten en bij struiken.

9. Paraplukens
Hagewinde met kleine rose bloemkelkjes.
10. Lampekuisers
De bloensteel van de lisdodde; groeit in drassige sloten en is geliefd in droogboeketten.
11. Sulkert
Zuring; 't blad werd door kinderen gekauwd vanwege de aangenaam zurige smaak; groeit op zure gronden.
12. Stekels
Distels; de naam spreekt voor zich zelf.
13. Knopkeskruid
Boerenwormkruid; de bloemen zijn gele harde knoopjes.
14. Puinen
Kweek, een gras met taai lange wortels, die 't land uitpieren en alleen onschadelijk kan gemaakt worden door uitroeien met de riek. Ze moesten ook speciaal opgeraapt worden. Komt door de moderne landbouwontwikkeling hier maar weinig meer voor,.
15. Koeibonen
Lupinen; de bloem van de echte lupine is geel en de akker werd er mee bezaaid als groenbemesting.
16. Juin
Ajuin - ui.
17. Aai
Heide, struik- en dopheide. In verband hiermede willen we graag vertellen over de uitspraak van de ei.
Bij de taallessen op de lagere scholen kon je bij 't uitspreken van de korte ei en de lange ij horen, welke goed was bij 't schrijven. Als 'n woord uitgesproken werd in 't dialect, wist je meteen of je ei of ij moest schrijven. Immers werd 't woord in het dialect uitgesproken, dus als aai, dan werd het met een korte ei geschreven. Werd het algemeen beschaafd nederlands uitgesproken, dan met ij, b.v.:
mei	(mai)	mijn	(mijn)
allebei	(allebaai)	zwijn	(zwijn)
karwei	(karwaai)	zwijgen en smijten	
kei	(kaai)	lijster	
ei	(aai)	vrij en kwijt enz.	
- Natuurlijk waren er ook weer de nodige uitzonderingen.
18. Biezen
Grassoort, familie van de cypergrassen, groeit in natte weiden en langs sloten. Vroeger speelmetaal voor kinderen, ze "breiden" er o.m.

kransen van. In Putte werden er matten en matjes van gevlochten langs de straatweg. De lange slierten werden ook aan de bomen vastgemaakt. Er was ook een uitdrukking: "Da maske komt ien de biezenwaai terecht".
D.w.z.: dat meisje komt niet aan de man, schiet er dus over.

19. Pluimen
Pampasgras.
20. Kestonnies
Wilde of tanme kastanjes.
21. Peirdesteirten
Wilde kattestaart/heermoes. Groeit op natte weide.
22. Broenetels of broeinetels
Brandnetels.
23. Naaldenkokers
Rode vruchtjes van de meidoorn; werden door kinderen ook wel gegeten.
24. Slaapbollen
Doosvrucht van het blauwe maanzaad of papaver. Werden door kinderen die naar school gingen wel gebruikt, waardoor ze slaperig werden tijdens de lesuren.
25. Steenklaver
Korte witte klaver. Konijnen zijn er verzot op.

C. GROENTEN, BOMEN EN DIVERSEN

1. Spazzies
Asperges. Hiermede werd niet alleen de asperge als groente bedoeld, maar ook de perzik en wel de kleine groene perzik van de spazzieboom. De grote perziken werden marketons genoemd.
2. Krieken
Kersen. Deze naam werd voor alle soorten kersen gebruikt. De noorse kersen werden zure morellen genoemd.
3. Peejslaaj
Witlof.
4. Bittere peeën
Cichorei.
5. Knolderapen
Koolrapen

6. Groene tollekes/witte knolletjes
Het jonge groen werd als groente gegeten en men noemde het ook wel "keeltjes". De knollen waren ook veevoer; 't was dikwijls ook een smakelijk hapje voor de kinderen, die langs die velden uit school kwamen en er een paar konden "pikken"; zeer tot ongenoegen en ergenis van de boer, die er de wacht wel eens bij hield.
7. Krombekken
Een erwtensoort met grote hauwen.
8. Krulsavooi
Boerenkool
9. Boekert
Boekweit. Wordt in onze streken n.o.m. niet meer gezaaid.
Het woord boekert werd ook wel gebezigd in de uitdrukking: "Ik moet mijnen boekert nog gaan verkopen" hetgeen betekende: "Ik moet nog te biechten gaan".
10. Erpels of petate
Aardappelen. Als vroegere soorten kunnen wij ons nog o.m. herinneren: Rooister, Zeeuwse blauwen, bonte blauwen, bravo's, Poolse blauwen, Bevelanders, eerstelingen enz. 'n Leuk spel waar de kinderen verzot op waren, ging zo; de aardappelen werden niet dood gespoten voordat ze rijp waren, zodat de bloemen wel zaadvrachten konden leveren, de z.g. "erpeldoppen". De kinderen plukten die doppen, prikten ze op een puntig stokje en zwiëpten ze dan zover mogelijk weg, ook wel proberende elkaar raak te gooien. Ook wreven de kinderen er de schoenen wel mee in, zodat ze mooi blonken, maar 't leer bekwam er niet op. Bij de moeders viel dat niet in de smaak, zodat er wel een degelijk standje stond te wachten.
11. Savie
Salie. In geen tuin ontbrak een bos hiervan. De blaadjes werden gebruikt voor het stoven van de paling enz. Nog wel gebruikelijk.
12. Mangelpeeën
Voederbieten. Groeien op zandgrond. Veevoer.
13. Stiense vijgen
Gedroogde dadels. Mischien afkomstig van Oost-Indische vijgen?
14. Katjeshout
Wilgenhout.
15. Fluitenhout
Lijsterbes. Hiervan maakten de jongens (of vaders voor de kinderen fluitjes van rechte sappige takken als het hout uitliep in het voorjaar. Door het hout met speeksel te bevochtigen en dan met het heft van een mes te bekloppen, ging de bast los en kon verder voorzichtig van het houtgedeelte worden geschoven. Met nog enkele handige greepjes werden de fluitjes dan voltooid.

16. Buizenhout

Van Vlierenhout maakten de jongens klapbuizen. Ze haalden er het merg uit, staken er een propje papier in en met behulp van een precies passende stok werd dat er uit geschoten. Een vermaak voor de jongens, groot en klein.

17. Proppen

Mastappels. Grote of kleine werden door de kinderen geraapt voor kachel en fornuis.

18. Spellen

Naalden van de mastebomen. 't Woord naalden kende men hier niet. Wel sprak men van "vlimmen": takjes met droge naalden, die men gebruikte om de kachel aan te maken. De kinderen moesten in het bos ook de "spellen" gaan "rijven" (harken) om thuis over de aardappelkuilen te gooien ter voorkoming van bevriezing. Speciaal de fijne "spellen", omdat de grove niet zo goed afdekten.

19. Bezies

Beziën of bessen.

a.	Trolliebezies	-	Rode of witte aalbessen
b.	Stekelbezies	-	Kruisbessen
c.	Errebezies	-	Aardbeien
d.	Brembezies	-	Braambessen

20. Gauwgroot

Liguster; wordt geplant voor heggen.

Buiten al deze genoemde planten en bloemen zijn er nog een massa met officiële namen. 'n Botanicus zou er zijn hartje nogal aan kunnen ophalen. Hopelijk behouden we deze rijke flora en krijgen we de niet meer voorkomende nog eens terug. Doch niet zoals verleden jaar, toen we een prachtig bloeiende bos maluwe (malva) of kaasjeskruid langs de dijk zagen staan en waar we niet eens een bosje van wilden plukken, omdat 't daar op zijn plaats stond en 't veel zaad zou geven, maar na drie dagen, toen we er weer voorbij kwamen was 't totaal afgemaaid.

Ja, dat is leven.... Geen laten leven.

Ossendrecht, D. & A.H.V.

7 Mei 1896.
G.N.: 148.
2de afdeling
2de bureau.

34

Onsenweg.
Drankwet.

De Gedeputeerde Staten van
Noord-Brabant:

Opzamen verzoekschrift van
A. Ruijten, wethouder der gemeente
Woensdrecht, om vrijstelling van het
verbod vervat in artikel 3 volynummer
9 der drankwet.

Gelet op de bepalingen omschreven
in de artikelen 3 en 4 der wet van 28
Juni 1881 (Staatsblad N: 94), wa-
van de gewijzigde tekst is afgehan-
deld bij Koninklijk besluit van
10 Mei 1885 (Staatsblad N: 118).

Mede gelet op het bericht van
Burgemeester en Wethouder der
gemeente Woensdrecht dtd 27 ders
N: 950.

Resolucien:

aan den adresfant voornoemd
vrijstelling van het verbod vervat
in artikel 3 volynummer 9 der
drankwet te verleenen tot en
met den laatste April 1897.

Afschrift van dit besluit zal wor-

Aan

den

Burgemeester en
Wethouder
van Woensdrecht.

den aan den adresfant en aan Bur-
gemeester en wethouder der gemeente
Woensdrecht.

L. Hertogenbosch, 7 Mei 1896
De Gedeputeerde Staten voornoemd
G. J. van Oovert tot Oovert
De Griffier / get / Sprenger
Hoevenhout afgesch.
De Griffier der Staten

HERBERGEN, CAFE'S, ETC.

IN DE GEMEENTE WOENSDRECHT

GEDURENDE DE LAATSTE 75 JAAR.

Het begrip herberg, of herbergen, is in feite zo oud als de mensheid. Aanvankelijk werd er het onderbrengen van troepen en legers mee bedoeld.

Nadien gold het ook voor reizigers en pelgrims. In de H. Schrift maken we al kennis met de "beschreven" herberg, zoals in de parabel van de "Barmhartige Samaritaan". En Jezus die in een stal werd geboren, "omdat er voor hem geen plaats was in de herberg". (1)

Het herbergen of onderbrengen en het van eten voorzien van passanten, werd in vroege tijden vooral beoefend door de kloosters, die de pelgrims en andere reizigers op hun verre tochten van onderdak en van eten en drinken voorzagen. De beroemdste pelgrimstocht was in vroeger eeuwen naar St. Jacob van Compostella in Spanje waar werkelijk mensen uit alle Christelijke landen in groten getale pelgrimeerden.

Later kwam het herbergen meer in particuliere handen. Er onstond een vaste regel, dat diegene die zijn verteringen niet kon betalen de waard het beslagrecht moest laten op de goederen die de gast in de herberg bij zich had.

Langzaam maar zeker kreeg het begrip "herberg" meerdere betekenissen zoals café, koffiehuis, restaurant, tot hotel toe. Omschrijvingen die in aard en gebruik alle iets van elkaar afweken en dit uiteraard nog doen.

In Holland noemt men b.v. een gewoon café meestal een kroeg. Nederlanders uit het zuiden verstaan hier echter een obscuur café onder.

Wat er met het begrip herberg in haar veranderde vormen ook gebeurd mag zijn, altijd vervulde zo'n gasthof een sociale functie.

In de loop van de tijd verleende het gastvrijheid en men verhandelde er velerlei zaken. Verder was het een ontmoetingsplaats waar men het nieuws uitwisselde vooral in die tijd dat nog weinigen konden lezen of schrijven.

Men kon en kan er zich ontspannen bij een goed glas. Zij was en is "de herberg", in welke vorm dan ook, waar mensen elkaar om velerlei redenen treffen.

Eén gast komt immers in dergelijke gelegenheden niet aan zijn trekken. Het was en is: hoe meer zielen, hoe meer vreugd.

Woensdrecht was vanaf omtrent de eeuwwisseling zeer rijk met herbergen gezegend. Van Huijbergen tot Rilland-Bath en van Bergen op Zoom tot Ossendrecht.

Veel van deze gelegenheden - en dat zal de lezer best begrijpen - hadden zo'n geringe omzet, dat dit voor vele uitbaters slechts een bijverdienste was.

Ondanks dat lagen vele van deze gelegenheden aan de basis van het oprichten van verenigingen zoals: schutterijen, spaarkassen, biljartverenigingen, etc. tot op de dag van vandaag.

De "herberg" had gedurende de hele geschiedenis een functie en zal die, zolang er mensen zijn, blijven behouden.

In twee afleveringen zullen de samenstellers over de genoemde periode de herbergen met hun eigenaars in naam en bijzonderheden proberen te doen herleven.

Ze realiseren zich echter over zo'n lange periode niet onfeilbaar te zijn. Toch willen zij de jongste generaties wat uitleg geven over: hoe een platelandsgemeente zo rijkelijk van "herbergen" voorzien kon zijn.

Op onze tocht door de gemeente, zult u met een stuk Woensdrechtse café's-geschiedenis kennismaken dat men, vanwege het aantal café's, haast voor onmogelijk houdt.

Maar Nederland zou Nederland niet zijn indien de verkoop van sterk alcoholische dranken en zwak alcoholische dranken niet gebonden zou zijn aan vergunningen, imposten en accijnzen. De laatste twee zelfs al tijdens de feodale tijd vóór de komst van Napoleon.

Het bierverbruik heeft gedurende eeuwen een rijkelijke bloei gekend vanwege de onbetrouwbaarheid van het putwater, dat dikwijls aanleiding gaf tot besmettelijke ziekten.

Met het toenemen van het verbruik van sterk alcoholische dranken werd dit op den duur aan een vergunningstelsel gebonden.

Zo kwam de wet op de verkoop van sterke drank in 't klein tot stand op 28 juni 1881 (Staatsblad nr. 97) die dit bij vergunning regelde, met een wijziging in 1885. (2)

Voorts waren er wijzigingen in 1886, 1887 en 1901. (3)

Een drastische verandering van het stelsel was de herziening ervan in 1904 geregeld bij de wet van 12 oktober 1904 en in werking getreden op 15 oktober 1904 (4). (Vóór die wijziging was de verkoop van bier vrij).

Deze voorzag in: A. alcoholische dranken en B. uitsluitend alcoholvrije dranken. In deze overgangperiode hebben velen getracht ontheffing/vergunning te verkrijgen om sterke drank te mogen schenken.

Legio zijn daartoe de aanvragen.

In 1931 werd het hele stelsel weer herzien en in 1964 (7-10, Staatsblad 386) kwam er weer een nieuwe regeling die op 1-11-1967 in werking trad. (5)

Om de lezer wat met deze materie vertrouwd te maken zullen we enige aanvragen en voorschriften in de tekst verwerken.

G. N° 65

2^e AFDEELING.2^e BUREAU.

Onderwerp:

Weigering van vergunning tot verkoop van sterken drank in 't klein.

DE GEDEPUTEERDE STATEN der provincie Noord-Brabant;
 Gezien het schrijven van Burgemeester en Wethouders der
 gemeente *Moensdrecht*, gedagteekend *27 Januarij N. 656*
 houdende verzoek hen te machtigen om aan *A. R. de Kort*
 vergunning te verleen tot verkoop van sterken drank in het klein,
 in het huis *staande op de veldkade nijk n: 92*

Gelet op de bepalingen der wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad
 No. 97), waarvan de gewijzigde tekst is afgekondigd bij Koninklijk
 besluit van 10 Mei 1885 (Staatsblad No. 18).

Overwegende dat het maximum der vergunningen, krachtens
 artikel 2 der wet voor de gemeente *Moensdrecht elf*
 bedraagt, terwijl bereids *21* vergunningen zijn verleend;

dat moet worden gestreefd om allengs tot het maximum af te dalen;

dat alléén in buitengewone gevallen machtiging kan worden
 gegeven om boven het bepaalde maximum nieuwe vergunningen te
 verleen en dat zoodanig buitengewoon geval hier niet aanwezig is.

Hebben besloten:

Afwijzend op het verzoek te beschikken.

's-Hertogenbosch den *16 Januari* 18 *95*

De Gedeputeerde Staten voornoemd,
 (get.) P. J. BOSCH VAN DRAKESTEIN.

De Griffier,

(get.) SPRENGERS.

Voor eensluidend afschrift,

De Griffier,

[Handwritten signature]

*coll
N*

Aan
 Heeren Burgemeester en Wethouders
 van

Moensdrecht

tot regeling van het gemeentelijke regt, te heffen voor het verleenen der vergunning tot het uitoefenen van den kleinhandel in sterken drank binnen de gemeente

Woensdrecht

De Raad der Gemeente

Woensdrecht

Gelet op art. 6 der wet van 28 Junij 1881, (Staatsblad n°. 97) en op de artt. 232 tot 236 der wet van 29 Junij 1851 (Staatsblad n°. 85)

HEEFT BESLOTEN:

ARTIKEL 1.

Er zal binnen deze gemeente geheven worden een regt voor het verleenen der vergunning tot het uitoefenen van den kleinhandel in sterken drank, ten bedrage van *f 15,-* voor elke honderd gulden huurwaarde, of gedeelten daarvan, van de localiteit, waarin die handel wordt uitgeoefend, en wel in verband met den omvang van het bedrijf, met dien verstande, dat het bedrag van het vergunningsregt met vijf-en-twintig ten honderd daalt voor dengene, die voor de betaling van het regt aan den gemeente-ontvanger eene schriftelijke verklaring overlegt, dat in de localen, waarop zijne vergunning betrekking heeft, geen sterke drank verkocht noch geschonken wordt, tusschen Zaterdag-avond te zes en Maandag-ochtend te zes ure.

ART. 2.

De huurwaarde der localiteiten, waar sterke drank in het klein wordt verkocht, wordt geschat door een deskundige, aan te stellen door burgemeester en wethouders. Het vergunningsregt wordt naar diens schatting geregeld, tenzij de belanghebbende, aan wien zij terstond wordt medegedeeld, binnen vijf dagen, na die mededeeling bij burgemeester en wethouders bezwaar indient en eene herschatting verzoekt. Bij dit verzoek kan de belanghebbende een persoon aanwijzen om bij de herschatting als deskundige op te treden.

Burgemeester en wethouders wijzen ook hunnerzijds een persoon aan om bij de herschattingen voor de gemeente op te treden. De deskundige, die de eerste schatting deed, is hiertoe niet benoembaar.

Een derde herschatter wordt jaarlijks benoemd door den ontvanger der directe belastingen, tot wiens kantoor de gemeente behoort.

Burgemeester en wethouders en de ontvanger der directe belastingen wijzen tevens een plaatsvervanger aan, om op te treden wanneer de door hen benoemde herschatter verhinderd is om herschatting te doen.

Het vergunningsregt wordt na herschatting vastgesteld, in overeenstemming met het gevoelen der meerderheid van de herschatters.

Indien ieder der herschatters een ander gevoelen is toegedaan, strekt die schatting tot grondslag voor de regeling der belasting, welke noch de hoogste, noch de laagste is. Indien de belanghebbende geen herschatter heeft aangewezen, of de door hem aangewezene niet ter herschatting opkomt of weigert den eed te doen, of aan de herschatting deel te nemen, geldt de laagste schatting als de juiste.

ART. 3.

De schatters en herschatters mogen geene schattingen of herschattingen verrigten, dan na in handen van den burgemeester den volgenden eed (belofte) te hebben afgelegd:

»Ik zweer, (beloof) dat ik de schatting der huurwaarde van localiteiten, waar sterke drank in 't klein wordt verkocht, naar mijn beste weten en zonder aanzien des persoons, overeenkomstig de wet zal verrigten. Zoo waarlijk helpe mij God Almagtig!» (Dat beloof ik!)

De schattingen en herschattingen hebben plaats zoodra mogelijk; na het verleenen der vergunning, of, in de gevallen bedoeld in art. 7, § 2, der wet, zoo tijdig, dat de belanghebbende in de gelegenheid zij, het vergunningsregt te voldoen, voordat de daar bedoelde termijn verstreken is. De bepaling van dag en uur der schattingen en herschattingen geschiedt, na overleg met den schatter of de herschatters, door den burgemeester.

ART. 5.

Ieder der herschatters ontvangt voor elke herschatting van gemeentewege een gulden. Deze kosten worden voor de eene helft gedragen door de gemeente, voor de andere door den belanghebbende, die de hiervoor verschuldigde gelden voldoet, bij de indiening van zijn verzoek om herschatting. Verzuimt hij dit, dan wordt zijn verzoek als niet gedaan beschouwd.

ART. 6.

Zoodra het vergunningsregt is vastgesteld doen burgemeester en wethouders daarvan mededeeling aan den belanghebbende en aan den gemeente-ontvanger.

Dit besluit treedt in werking op 1 November 1881.
Aldus vastgesteld door den raad der gemeente Woensdrecht
in zijne openbare vergadering van den 12 October 1881.

DE

Secretaris,
M. Laggen

DE BURGEMEESTER,

Guilj. Mevius

Behoort bij Koninklijk besluit van
20 November 1883, N° 22.

Mij bekend

De Minister van Binnenlandsche Zaken

(get) Six
Overeenkomstig het oorspronkelijke
De Secretaris-Generaal
van Binnenlandsche Zaken,

Intussen starten we met onze herbergen en hun uitbaters. Hier gaan we dan!

Café "Zeezicht"

Uitbater Cornelis Musters, tevens havenmeester van de "Ossendrechtse" kade in het Woensdrechts gedeelte van de Vijdpolder.

"Polders Welvaren"

Uitbater Jan de Vreng; later zijn schoonzoon Frans van Zundert in de Oud Hinkelenoordpolder en voorman op Hoeve Wolfert.

"Stationskoffiehuis"

Prins Karelpolder. Uitbater Judocus Brooymans, eveneens landbouwer bij het voormalige station van Woensdrecht.

Café "Jan Kamoen"

Uitbater Jan Kamoen. Het café met het opstapje aan de Langeweg in Prins Karelpolder. Jan Kamoen was tevens commissionair in granen.

Café "De Tunnel"

Uitbater Adr. Wierckx-Suykerbuyk. In Prins Karelpolder aan de Oude Zeeuwseweg. Adriaan was medewerker bij de N.C.B.

"Non Plus Ultra"

Einde Dorpsstraat, begin Oud Hinkelenoord-Polder. Uitbater P.J. Kuylen-Luyckx, tevens landbouwer. Later Ed. Groffen-Kuylen. Nu Jos Palinckx-v.d.Venne. Het café staat op het afgeplat gedeelte van de oude zeedijk van 1685. (8)

Café "Bellevue"

Uitbater Jan Brooymans, tevens landbouwer; einde Dorpsstraat links t/o Non Plus Ultra.

Café "'s Lands Welvaren"

Uitbater Alph. Plompen, tevens timmerman/wagenmaker. Gedurende lange tijd gemeenteraadslid. Dorpsstraat Woensdrecht.

Café "Nieuw Amsterdam"

Uitbater Jos Huybrechts-Verdult, tevens polderwerker. Later Jos de Leeuw-Bolders. Dorpsstraat.

"De Stad Parijs"

Uitbater P. Musters-van Dijk, en krooibaas bij de landbouwer H. van Putte. Later Bernhardus Veehof. Dorpsstraat t/o de R.K. Kerk.

Café "Den Handel"

Uitbater Jos Mens-Brooymans, tevens tuinier en plantenkweker. Dorpsstraat.

Café "De Hoefsmid"

Cornelis Willemen-Theuns, hoefsmid. Later de Gez. Willemen en handel in galanterieën. Dorpsstraat.
In oude tijden was dit het schoolhuis van Woensdrecht.

Café "Zeelandia"

Uitbater Corn. Peeters-Steenbakkers, daarnaast expediteur. 't Café staat ook aan de Dorpsstraat op de vroegere Pastorijgonden. Nu Jan Peeters-Beurmans. (10)

Café "Polderzicht"

Uitbater Cornelis Theuns-Jansen, tevens timmerman/aannemer. Later Flor v.d. Poel-Adriaansen, veehandelaar aan de Dorpsstraat t/o de Pastorijgronden.

Café "De Zwaluw"

Uitbater Potter v.d. Velden. Daar was de eerste duivenclub gevestigd. Daarna Geers-Kil, tevens paardenknecht.

Café "In het Hoefijzer"

Uitbater Jac. de Smet-van Lakwijk, hoefsmid. Thans Mimi de Smet. Dorpsstraat.

Café "In het Paard"

Uitbater August Kint, hoefsmid. Later Petrus Kint-Melsen. Dan alleen nog smid/constructeur. Dorpsstraat.

Café "De Zwaan"

Uitbater Joannes Veraart, tevens landbouwer. Later Louis Jonckheere-Overbeeke. Eveneens landbouwer. Dorpsstraat.

Café "De Kroon"

Uitbater Jan Verbeek, daarnaast krooibaas. Later Adr. Verbeek-van Oevelen ook nog straatmaker. Nu de Wed. J. de Nijs-Verbeek. Dorpsstraat.

Café "Bij de ingang van de Stad is altijd wel wat"

Uitbater Petrus Goossens, ook nog timmerman. Frans Goossens, zijn zoon volgde hem op. Dorpsstraat-hoek Veerweg. Het was daar aan de voet van de IJsberg, de "inval" in het dorp.

We beginnen de IJsberg te bestijgen en komen bij:

Café "In de Gouden Leeuw"

Uitbater J.B. Luyckx-Kil, tevens brandstoffenhandelaar. Voorheen Adr. Damen-Verbeek. Dorpsstraat tegen de IJsberg.

Café "Den Driehoek"

Uitbater Adrianus Daalmans, eveneens veedeskundige, castreur, en zeer gekende figuur in de gemeente. Van hem is de spreuk: "Het gaat om 't lood".

Café "De Prins van Luyk"

Uitbater Jac. de Kort. Eveneens winkelier. Gelegen op de Nederheide. De familie is ex Vught. (11).

Café "De Swaan"

Uitbater Willem Plompen. Dit moet indertijd de langst bestaande herberg van Woensdrecht geweest zijn. Deze komt reeds voor op kaarten uit de 17e eeuw (Nederheide) en op 18e eeuwse van H. Adan. (12)

Café "Ik leur met zand, naar alle kant, mijn vrouw tapt vroeg en laat, bier in de Bossestraat"

Uitbater Adr. Clarijs. Zandleurder. Bossestraat.

Zeer toepasselijk en orgineel. Zandleurders wasten meestal hun zand zelf tot het wit was. Met het zand maakte men mooie figuren op plavuizen, vloeren in huizen en café's.

Café "Lombok"

Uitbater Bernhardus Groffen. Bernhardus was Oost-Indiëganger geweest, had op Lombok vertoefd en daar zijn café naar vernoemd. Zelfs 'n "Klein Soenda-eiland" in Woensdrecht.

Café Stuvezand"

Uitbater Adr. Kil, Valkestraat. Bijberoep niet bekend.

Wij vervolgen onze café-tocht door de gemeente en keren terug op onze schreden naar de Nieuwe Weg. Links het café:

"Ons Genoegen"

Uitbater Peer Daalmans, van beroep nog huisslachter. Zijn zonen waren daarnaast ook nog schilder. Aan dit café bewaart schrijver A. Pijnen bijzondere herinneringen.

Met Woensdrechtse kermis moest ik tussen de middag op de school. die er naast lag, overblijven. De zonen lokten ons binnen, gaven mij en Jac. de Dooy borreltjes en lieten ons dansen. (Ko was mank). We werden dronken. Toen de school weer begon, waren we stomdronken.

De meester, Rinus Goossens, wist het al. Hij haalde ons in de eerste klas voor de banken en we moesten weer dansen. Wat een tableau. De meester lachte zich krom!

"Wielrijdersrust"

Uitbater Antoon Elzackers-Raaymakers. Toon was rietdekker en lid van de fanfare.

In de Nieuweweg was nog een café, juist voor Antoon Elzackers. De naam van het café is de samenstellers niet bekend.

De uitbater was Jac. Overbeeke die het bedrijf beëindigde en naar Frankrijk vertrok. Daarna betrok Adr. Hopmans het gedoente en vestigde er een landbouwbedrijf.

Wij draaien links de Antwerpsestraatweg op en landen aan bij:

Café "De Welkom"

De uitbater Wannes Overbeeke komt voor en we laten ons een bruintje inschenken. Wannes zat evenals zijn andere familieleden in de landbouw.

UITTREKSEL

20. November 1871.

No. 22

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN,
PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG,
ENZ. ENZ. ENZ.

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken,
van *16. November* 1871, No. 4345
Afdeling; *H. S.*

Gezien de daarbij overgelegde besluiten der raden van eenige gemeenten tot het invoeren, wijzigen of afschaffen van plaatselijke belastingen, en de verslagen daaromtrent door Gedeputeerde Staten der betrokken provincien uitgebragt;

Gelet op de artikels 232—235 der gemeentewet;

Hebben goedgevonden en verstaan, goed te keuren:

dat ten behoeve der gemeenten, in den tot dit besluit behoorenden staat genoemd, worden geheven de daarin voor elke gemeente aangewezen belastingen tot het bedrag en naar de grondslagen in de hiernevens gevoegde raadsbesluiten uitgedrukt, in te vorderen overeenkomstig de voorschriften der verordeningen in den staat voor elke gemeente vermeld.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit, dat enz,

W. Loo, den 20 November 1871.

(geteekend) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(geteekend) *J. S.*

Overeenkomstig het oorspronkelijke
De Secretaris-Generaal bij het Ministerie
van Binnenlandsche Zaken,
(get.) *Albrecht*

Uitgegeven voor woordelijk gelijkkluidend uittreksel,

De Secretaris Generaal,
(get.) *Albrecht*

Voor gelijkkluidend uittreksel,
De Griffier der Staten van Noord-Brabant,

C. M.

[Handwritten signature]

We vertrekken en passeren café:

"De Swaan"

Uitbater Antoon Borremans, daarnaast nog orgelman en transportondernemer. In zijn café was het vroeger pokken inenten.

Rechts van de weg, tussen de woning van Adr. Rommers en Adr. Stuyts, stond nog een café. De uitbater was Louis Weijts, beter bekend als Wieske v.d. Bergh.

We gaan verder bergaf en belanden bij de nogal voorname zaak:

"Het Pannenhuis"

Voortgekomen uit of een afleiding van de Pannenhoeve, iets bijzonders in vroeger tijd. Uitbater Jos Adriaansen. Zijn echtgenote Theuns was in deze zaak geboren. Jos Adriaansen nam de zaak over van zijn schoommoeder de Wed. Theuns.

"Den Heerenberg"

Uitbater Jac. Soffers, daarnaast arbeider, later bouwaannemer, een beroep dat nog steeds in de familie is.

"De Vijver"

Uitbater Adr. Schepers, een geweldige kerel in omvang. Hij moet op een bepaalde manier aan de steenfabriek van die naam verbonden zijn geweest.

Café van Dhr. v.d. Bussche

Er schijnt nog een café geweest te zijn links aan de Antwerpsestraatweg t/o de Vinkenberg. De uitbater zou Aug. v.d. Bussche zijn geweest. De juiste ligging was de woning waar de fam. H. Koolen heeft gewoond. Van den Bussche was een handelaar in diverse goederen.

"Het Paradijsje"

Uitbater P. Soffers. Dit café kwam al voor in de eerste helft van de 18e eeuw. Soffers was, naast caféhouder, textielhandelaar. Het Paradijsje speelde nog een rol in de molengeschiedenis van Hoogerheide.

Intussen zal de lezer bemerken dat we op Kortven zijn aangeland. (13)

"De Gouden Appel"

Uitbater Henr. Mangelaars-Belde. Rikus was daarnaast nog landbouwer en melkvoerder, een beroep dat nog in de familie is.

"De Avondster"

Uitbater A.J. Buijck. Naast caféhouder was Buijck krantenbesteller van de Avondster zodat de naam van zijn café zeer toepasselijk was. Bij het schijnen van deze ster was hij in de winter nog met de krant op pad.

2e AFDEELING.

Onderwerp:

Plaatselijke Belastingen.

Bijlagen: 3.

Wij hebben de eer aan u te zenden afschrift van een koninklijk besluit van 20 November j. l. No. 22 met daarbij behoorenden staat, waarbij goedkeuring wordt verleend aan de door u aan ons ingezonden voordracht tot heffing van het vergunningsrecht tot verkoop van sterken drank in het klein, waarvan mede hierbij een afschrift is gevoegd, waarop de dagtekening en het nummer van het koninklijk besluit is vermeld.

Het goedgekeurd besluit tot heffing der belasting, alsmede de verordening op de invordering behooren door Burgemeester en Wethouders te worden afgekondigd.

Daartoe kan het formulier gebezigd worden voorgeschreven bij art. 173 der gemeentewet op de volgende wijze:

„De Burgemeester en Wethouders van *Woensdrecht*
„doen te weten, dat door den raad dier gemeente in zijne vergadering
„van den 12 October 1881 zijn vastgesteld de volgende verordeningen:

a. Besluit tot heffing enz. *van het vergunningsrecht tot verkoop van sterken drank in het klein in deze gemeente.*
(Inhoud van het besluit.)

b. Verordening op de invordering enz. *van het te heffen gemeentelijk recht voor het verleenen der vergunningen tot het uitoefenen van den kleinhandel in sterken drank binnen de gemeente Woensdrecht.*
(Inhoud der verordening)

„Zijnde het voormeld besluit tot heffing van enz.
„goedgekeurd bij koninklijk besluit van den 20 November 1881. No. 22.
No. 22, bij hetwelk de verordening op de invordering is aangehaald.

„En is hiervan afkondiging geschied, waar het behoort, den
1de Januari 1880 twee en tachtig

De Burgemeester en Wethouders van *Woensdrecht*

1907 G. J. Moors.
Burgemeester,

J. G. J. J. J.
Secretaris.

In kennis van my
de Secretaris
J. G. J. J.

De verordeningen zullen daarna volgens art. 175 der gemeentewet moeten worden ter lezing gelegd op de secretarie der gemeente, en behoorlijk gewaarmerkt worden medegedeeld aan de rechterlijke autoriteiten in dat artikel genoemd.

Aan

den gemeenteraad van

Woensdrecht

"De Morgenster"

Uitbater Jac. Hoeks, daarnaast landbouwer.

De café's aan de Antwerpsestraatweg hadden over het algemeen goed te doen. De "baanmannen" sleten er heel wat uren. De voerders van paardengerijen en hondenkarmenners zijn dikwijls door het goed gesternte van hun trekdieren veilig thuis gekomen.

"Boszicht c.q. Boslust"

Uitbater Felix Schuurbiers. Felix werkte ook nog op de steenfabriek Daverveld.

Op de Zuidgeest zouden nog verschillende café's van Dhr. Luysterburg, Raats, H. de Crom en Dhr. van Paasen bestaan hebben waarvan bij samenstellers echter de bijzonderheden ontbreken. Het heeft in deze dan ook geen zin gissingen te doen. Wel hebben zij voldoende kennis over het recent verdwenen café:

"Fiane"

Uitbater Jacobus Rens. Hij was tevens winkelier, raadslid en wethouder van de gemeente Woensdrecht. Kerkmeester van de parochie Antonius Abt te Nieuw-Borgvliet. Rens was een zeer behoudend man. Een karakteristiek type van "Het Rijke Roomse Leven".

"De Schaliehoeve"

Alhoewel dit reeds lang geleden café was is dat toch het vermelden waard. Het moet van de familie Melsen geweest zijn. Deze waren landbouwers die via Kalmthout afkomstig waren van Wuustwezel. De Melsens zijn de afstammelingen van Melsen-Anthonissen, schepen te Kalmthout en zijn zoon schepen van Zuidgeest. (14)

We keren op onze schreden terug, en brengen een bezoek aan het Zandfort, genoemd naar een in vroeger dagen heus bestaande versterking. (15)
We begeven ons naar café:

"In Het Groene Woud"

Uitbater Piet de Vreng. Piet was naast caféhouder ook nog landbouwer. De familie is oorspronkelijk afkomstig uit Merxplas. In het café van "Peerke" hing een bijzondere spreuk.

In het Groene Woud

Daar waait de wind zo koud

er valt wat nat er valt wat mat

Vanavond is de garde zat!

UITTREKSEL.

STAAT.

PROVINCIE.	GEMEENTE.	AARD DER BELASTING.	DAGTEEKENING DER VERORDENING.
Noord-Brabant.	<i>Wambrecht</i>	Vergunningsrecht tot verkoop van sterken drank in het klein.	<i>12 Oct.</i> 1881.

Behoort bij Koninklijk besluit van *20 November* 1881, N°. *22*

Mij bekend,
De Minister van Binnenlandsche Zaken,
(*geteekend*) S I X.
Overeenkomstig het oorspronkelijke.
De Secretaris-Generaal van Binnenlandsche
Zaken,
(*geteekend*) HUBRECHT.
Uitgegeven voor woordelijk gelijkkluidend
uittreksel,
De Secretaris-Generaal,
(*geteekend*) HUBRECHT.
Voor gelijkkluidend afschrift,
De Griffier der Staten van *Noord-Brabant*,

v. l. t.

We vervolgen onze weg verder rechts naar:

Café "Rust Wat" Nu "Instuif"

Uitbater Kees Theuns. Kees was ook groenteboer, die zonder veel omhaal zijn negotie dreef.

"In den Handel"

Uitbater J. de Moor, tevens kleine boer en karboer. Karboer een bijberoep dat door meerdere kleine boeren werd uitgeoefend.

We verplaatsen ons van het Zandfort en slaan rechts de Wouwbaan in en komen bij het boerencafé:

"De Jager"

Uitbater Jac. Simons die nog een behoorlijke boerderij had. Later verhuisde hij naar hoeve "de Coudenberg".

We geraken op de Heide bij Adr. van Loon, uitbater van café:

"De Waterhond"

De naam zou ontleend zijn aan het feit, dat hij vele jaren uitvoerder van weg- en waterwerken was. Adr. v. Loon was de oprichter en eerste voorzitter van de landarbeidersbond "St. Deusdedit". Om zijn acties werd hij door vele werkgevers geboycot.

We begeven ons over de Heide naar de Duinstraat, slaan linksom en bereiken de Dorpsstraat (Raadhuisstraat) bij café:

"In den Handel"

In 1904 was de uitbater Jan Koolen die tevens een bodedienst had naast zijn boerderij. Er was een tramhalte voor de tram Bergen op Zoom-Grens. Na hem kwam zijn schoonzoon Jan Hopmans aan het roer, die wel geen bodedienst onderhield, doch de voetbalclub H.V.C. thuis had.

Even verder, eveneens rechts, het café van Frans Hoeks genaamd:

"De Telegraaf"

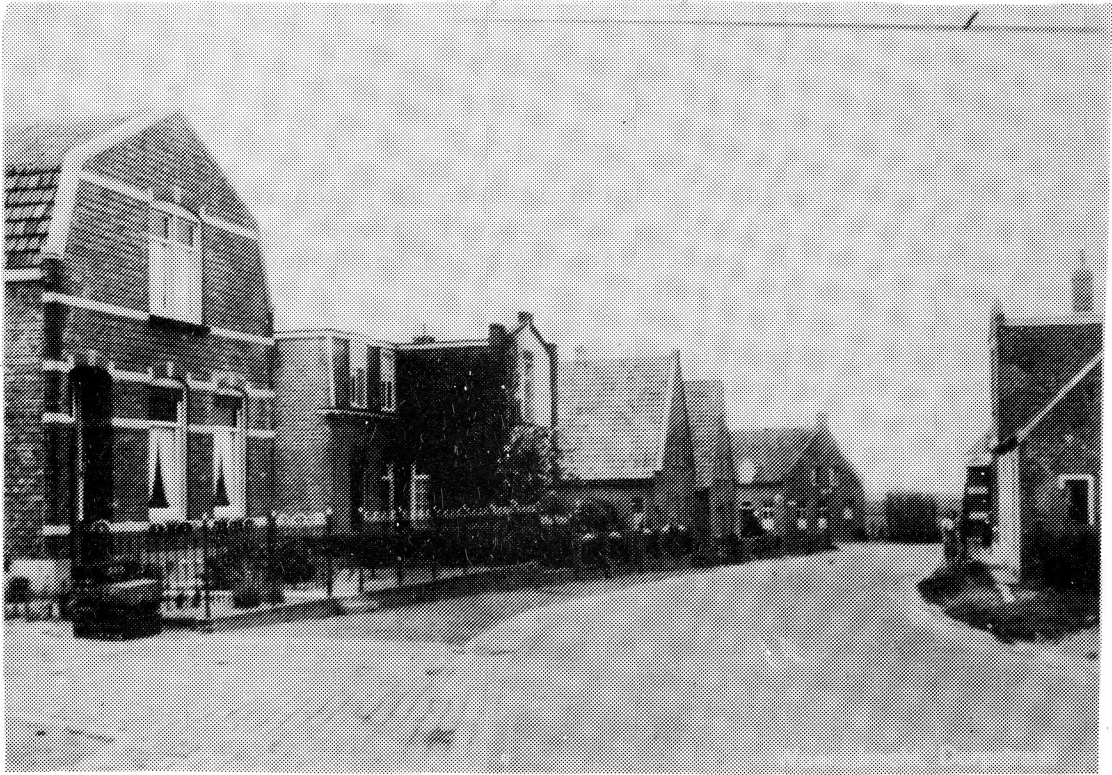
Frans was wielrenner en rijwielhersteller. Na hem nam zijn zoon Ferd. het beroep van rijwielhersteller en het café over.

Na de herbouw kreeg het café de naam: "Het Centrum"

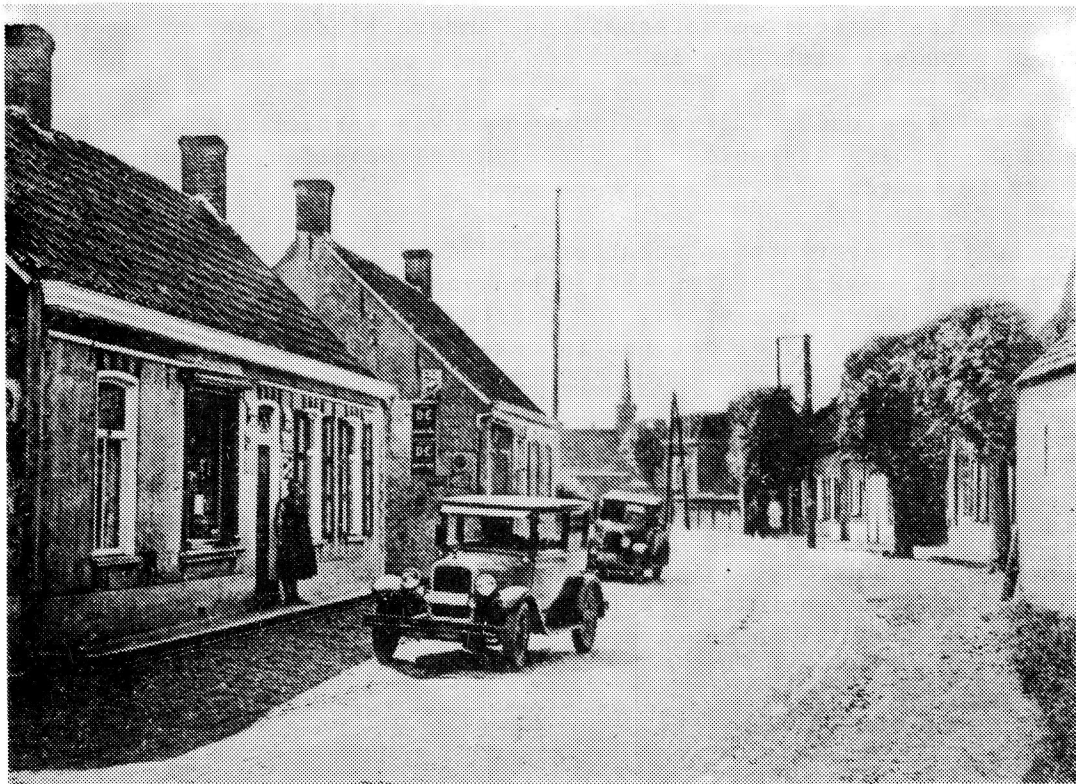
Hiermede beëindigen de samenstellers het eerste deel van de Woensdrechtse café's.

In de inleiding hebben we al heel wat zaken betreffende het café, hotel, restaurant, dus het "herbergen" opgesomd.

We moeten echter gedrag en zeden, die in de herberg golden, plaatsen en zien in het licht van de tijd, waarin bepaalde dingen plaats vonden.

1. Westeinde dorp Café Non Plus Ultra

2. Rechts bij de telefoonpaal Café Veraart-Jonckheere-Overbeek.
Links bij de 2e auto Café De Kroon

Zo was het bijvoorbeeld in de middeleeuwen de gewoonte dat men met meerdere overnachters in één bed sliep. Dit kon wel oplopen tot 5 á 6 personen. Het was normaal dat de gasten zich naakt te bed begaven. Heden ten dage zou men dit voor groepsseks houden.

Kaarten en in beperkte mate dobbelen doet men ook nu nog in café's. Dit kaarten en dobbelen was echter de grote passie van de middeleeuwer. Ook bordspelen waren zeer in trek.

Een en ander nam soms zulke exorbitante vormen aan, dat op last van de overheid de kaarten, borden en teerlingen in het openbaar moesten worden verbrand.

In feite geen onjuiste maatregel. Men speelde en gokte er op los. Zo erg soms, dat kledingstukken, sieraden, etc. moesten worden achter gelaten.

Toch kon het gebeuren dat een dergelijke gelegenheid het eigendom was van een vooraanstaand geestelijke.

Waar men speelt, kan men ook drinken. En waar bier is en ook wijntje, daar is ook Trijntje! Niet voor niets dat men wel eens ingreep.

Bier diende altijd ter plaatse gebrouwen te zijn. Hierdoor kon men ook beter contrôle uitoefenen op het innen van de imposten en accijnzen.

Alhoewel dit systeem nu zo niet meer werkt, zijn er toch nog sporen van terug te vinden. We kennen immers nog het Leuvens, Dommels, Grolsch, Gulpener, Hoegaardens en verscheidene andere bieren waaraan de plaatsnaam van het brouwsel verbonden is.

Het is in feite ondoenlijk om alle vormen van vertier die er zich in en rondom de herberg afspeelden of afspelen te vermelden, of bij een bepaalde herberg te voegen.

Boogschutterijen, fanfares schuttersgilden, duivenclubs, kaart- en biljartclubs, enz. zijn niet altijd honkvast.

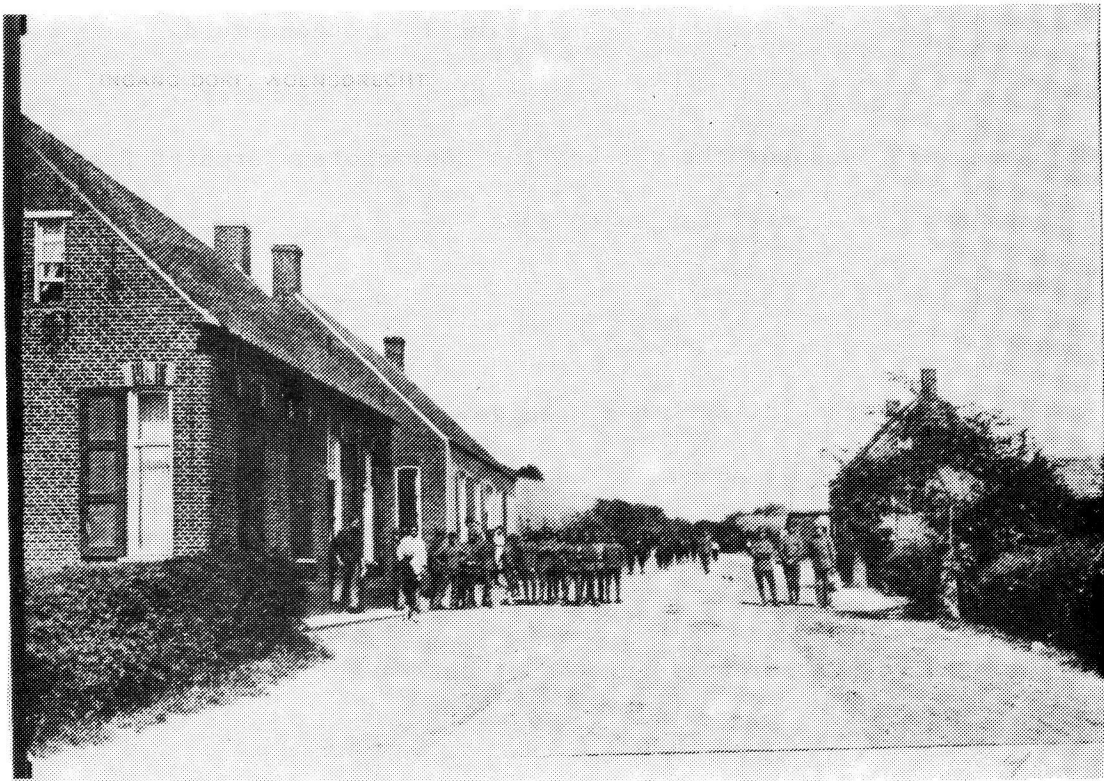
Wel is de "Herberg" nog steeds een onderkomen voor vele verenigingen in strak of lossier verband, dat tot in deze tijd zijn sociale functie heeft behouden.

Wij willen dit eerste deel over de herbergen van Woensdrecht besluiten met een ons inziens toepasselijk vers:

"Het herbergen is volgens de "Schrift" een van de grootste deugden.
 Verschafft er onderdak, lafenis, stilt de honger, en "schenkt" ook vreugde!
 Men drinkt en klinkt er sinds d'oudste tijden
 In de herberg hoeft niemand dorst te lijden". (15)

3. Het in 1944 geteisterde Café Polderzicht van Fl. v. d. Poel

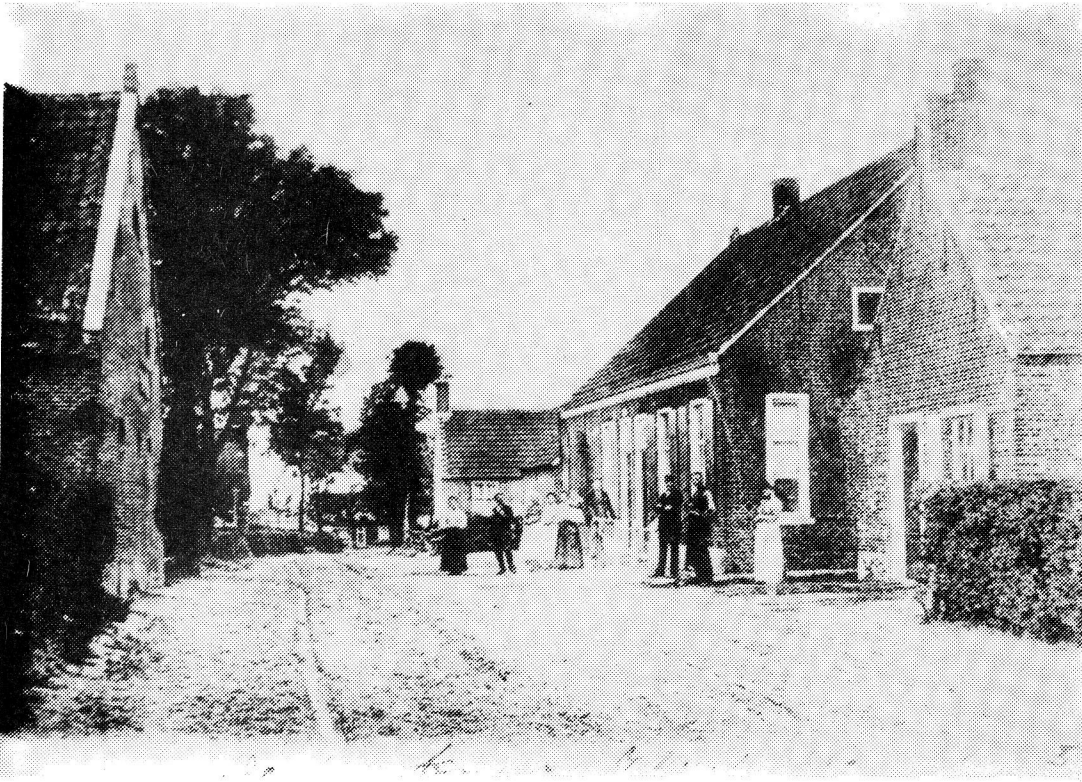
4. Links op de achtergrond Café J.B. Luckx.
Rechts het Café van Adr. Daalmans de veedeskundige

Naschrift

De gegevens over de Woensdrechtse herbergen zijn verzameld door Dhr. L.P. Pijnen en Dhr. Adr. van Pul met toelichting van Dhr. J.B. van Pul. Samenstelling, illustraties, documentatie en omlijsting A.J. Pijnen.

Noten

1. Nieuwe Testament.
- 1a. Staatsblad 1881 no. 97. Gemeentearchief Woensdrecht.
2. Ibidem. G.A.W. Staatsbladen over genoemde jaren.
3. Ibidem. G.A.W. Staatsblad 1904.
4. Staatsblad 1931 en 1964.
5. Gedeelte dossier "drankwet". G.A.W. 5 bladen, ongenummerd.
6. Ibidem. 1 blad, ongenummerd.
7. Ibidem. 1 blad ongenummerd.
8. Cijnsboek 1760 Woensdrecht met kaarten doorschoten. Archief Raad en Rekenkamer. Oud Archief Bergen op Zoom.
9. Ibidem.
10. Ibidem.
11. Parochieregisters R.K. Kerk Hoogerheide.
12. 18e eeuwse kaart fam. Adan. Zie noot 8.
13. Zie Artikel "De Korenmolen van Hoogerheide". Deel II, A.J. Pijnen. Uitgave "Tijding" 1982/3, blz. 25 tot 56.
14. Borgbrieven en parochieregisters Kalmthout en Huijbergen en resolutieboeken Zuidgeest.
15. Vers. Jan van Antwerpen, pseudoniem.

5. Het "Estaminet van de fam. De Kort op de Nederheide. Op de achtergrond "De Zwaan".

6. Cafe Jan Koolen, hoek Nieuweweg-Dorpsstraat. Tramhalte. Op de achtergrond Café Overbeeke

Op de voorplaat een fragment van de
kaart van Jacop van Deventer,
cartograaf 1512 - 1575, gecopieerd
met toestemming van de uitgever,
M. Nijhoff te 's Gravenhage.

Tijding, Kroniek van de Heemkundekring
't Zuidkwartier.

Lidmaatschapskosten f.25,-- per jaar,
tnv. Penningmeester 't Zuidkwartier,
nr. 140521437, Rabobank Ossendrecht,
postrek.nr. bank: 1107397

TIJDING TIJDING
